

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Õppekava: Koolieelse lasteasutuse õpetaja

Merilin Matson

NÄIDIS-TEGEVUSKONSPEKTID KOOLIEELSE LASTEASUTUSE ÕPETAJATELE
JÕULUDE KÄSITLEMISEKS TASANDUSRÜHMAS
bakalaureusetöö

Juhendajad: loodusõpetuse didaktika õpetaja Marianne Olbrei
eesti keele algõpetuse assistent Age Salo

Tartu 2018

Resümee

Näidis-tegevuskonspektid koolieelse lasteasutuse õpetajatele jõulude käsitlemiseks tasandusrühmas

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja töötada kõnearendust toetavad näidis-tegevuskonspektid koolieelse lasteasutuse õpetajatele jõulude käsitlemiseks tasandusrühmas. Antud teema on oluline, kuna autorile teadaolevalt ei ole varasemalt koostatud näidis-tegevuskonspekte, mis käsitleksid jõule ja oleksid sobilikud tasandusrühma lastele. Näidis-tegevuskonspekte koostades toetuti uurija poolt läbitud jõuluteemalisel kursusel saadud teadmistele, koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale (2011), valdkondade lõimimisele, läbitöötatud teooriale jõulutraditsioonide ja lapse kõne arendamise kohta. Bakalaureusetöö eesmärgist lähtuvalt kavandati ning viidi läbi tegevusuuring. Uurimuses kasutati kvalitatiivset uurimismeetodit, mille käigus viidi lastega näidis-tegevused läbi, kasutati formaliseerimata vaatlust ning esitati küsimustik ekspertidele. Andmete analüüsimiseks kasutati uurijapäevikut, lisaks vaatlusele ka ekspertide hinnanguid näidis-tegevuskonspektidele. Uurimuse tulemustest selgus, et koostatud näidis-tegevuskonspektid on sobilikud jõulude käsitlemiseks tasandusrühmas.

Märksõnad: näidis-tegevuskonspekt, tegevusuuring, jõulud, tasandusrühm

Abstract

Example activity notes for teachers of pre-school child care institutions to handle Christmas in a remedial group

The aim of this bachelor's thesis was to create example activity notes supporting speech development for teachers of pre-school child care institutions for dealing with Christmas in a remedial group. The current topic is important because to the best of the author's knowledge, no example activity notes have been created yet which deal with Christmas and are suitable for children in remedial groups. Example activity notes were based on the knowledge that the researcher had gained after completing a Christmas thematic course, The national curriculum for pre-school child care institutions (2011), the integration of the content of different fields, worked out theory about Christmas traditions and child's speech development. Based on the aim of the bachelor's thesis an action research was planned and conducted. The study used a qualitative research methodology in which sample activities were conducted with children, a non-formalized survey was used and a questionnaire was submitted to experts. The data was analyzed using a researcher's diary and expert assessments for example activity notes, in addition to the survey. The results of the study revealed that the created example activity notes were suitable for dealing with Christmas in a remedial group.

Keywords: example activity notes, action research, Christmas, remedial group

Sisukord

Resümee.....	2
Abstract.....	3
Sissejuhatus.....	5
Ülevaade vanadest jõulutraditsioonidest	5
Lapse kõne areng ja kõnearendus koolieelses eas	7
Mängu olulisus lapse arengus seoses kõne arenguga.....	8
Tasandusrühma eripärad	9
Näidis-tegevuskonspektide koostamise põhimõtted	10
Näidis-tegevuskonspektide lühitutvustus	13
Uuringu eesmärk ja uurimisküsimused.....	14
Metoodika	14
Valim.....	15
Mõõtevahendid	15
Tegevusuuringu protseduur.....	16
Tulemused ja arutelu.....	17
Urija kirjeldus ja hinnang läbiviidud tegevustele	18
Ekspertide hinnangud koostatud näidis-tegevuskonspektidele.....	21
Ekspertide soovitused näidis-tegevuskonspektide muutmiseks ja täiendamiseks.....	23
Laste eelistused kõnearendustegevustes	25
Näidis-tegevuskonspektide kasulikkus õpetajatele	26
Töö piirangud.....	27
Töö praktiline väärtus ja väljund	27
Tänuõnad.....	27
Autorsuse kinnitus	27
Kasutatud kirjandus	28
Lisad.....	30

Sissejuhatus

Tänapäeva maailmas on piirid erinevate rahvaste ja kultuuride vahel muutunud üha ähmasemaks ning seetõttu peetakse oluliseks rahvuslikku identiteeti (Kalmre, 1999). Kiire elutempo juures vajab tänapäeva inimene sidet oma esivanematega (Õunapuu & Karron, 2012). Sellest tulenevalt on oluline ka esivanemate jaoks tähtsaid jõulukombeid tutvustada juba varases lapseas. Eelkõige põhjusel, et jõulud on eestlaste jaoks ajast-aega olnud tähtsaim ja oodatuim püha (Viires, 2005). Jõule ootavad eelkõige just lapsed, hoolimata nende arengulistest eripäradest.

Õppe- ja kasvatustegevuste planeerimisel tuleb õpetajal arvestada lapse arengutaset (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2011). Meie ümber on lapsi, kellel esineb arenguhäired. Spetsiifiliste arenguhäiretega lastel on kahjustada saanud mitmed arenguvaldkonnad, neil on võimalik töövõime vähesus, raskendatud tegevuste planeerimine ja läbiviimine ning tahte- ja tundeelu (Häidkind, 2008). Spetsiifiliste arenguhäiretega lapsed ei saavuta eale ega võimetele kohaseid tulemusi (Veisson et al., 2008). Selliste laste jaoks on teatud lasteaedadesse loodud tasandusrühmad. Tasandusrühm on erirühm, kus lapsed on kõnepuude- ja häire ning spetsiifiliste arenguhäiretega (Habicht & Kask, 2017).

Kõne areneb mängu käigus ning laps kasutab kõige enam kõnet just mängus (Ugaste, 2005). Mäng õpetab keeleoskusi ning laiendab ja täiustab neid (Elkind, 2007). Tasandusrühma lastele mängu ja tegevusi planeerides on eriti oluline need põhjalikult läbi mõelda ja ette valmistada.

Autorile teadaolevalt ei ole varasemalt koostatud näidis-tegevuskonspekte jõulude käsitlemiseks tasandusrühmas. Seetõttu pidas autor oluliseks koostada abimaterjal, mille abil õpetada jõulukombeid tasandusrühma lastele. Sellest tulenevalt on bakalaureusetöö uurimisprobleemiks, missugused näidis-tegevuskonspektid on sobilikud jõulude käsitlemiseks tasandusrühmas. Bakalaureusetöö ajendiks sai autori huvi jõuluteema vastu ja töö tasandusrühma lastega. Uurimisprobleemist tulenevalt on bakalaureusetöö eesmärgiks töötada välja kõnearendust toetavad näidis-tegevuskonspektid koolieelse lasteasutuse õpetajatele jõulude käsitlemiseks tasandusrühmas. Eesmärgi saavutamiseks praktiseeritakse näidistegevusi, saadakse lastelt ning ekspertidelt tagasiside, millest lähtuvalt tehakse konspektides muudatusi ja täiendusi.

Ülevaade vanadest jõulutraditsioonidest

Jõuludega tähistati aega, mil valge aeg hakkab pimedaga üheks võimust võtma (Haavik, 1996). Eestlased on sõna „jõulud“ laenanud muinasskandinaavlastelt, kelle sõna *jul* tähendas talvist

pööripäeva (Õunapuu & Karron, 2012). Rahvakalendris nimetatakse talviseks pööripäevaks 22. detsembrit, kui päevad hakkavad taas pikemaks muutuma – on kauem valge (Haavik, 1996). Eestlased peavad enamasti jõuluajaks ajavahemikku mihkclipäevast, 21. detsembrist kuni kolmekuningapäevani 6. jaanuaril (Hiimäe, 1998; Tedre, 1985; Viires, 2005). Samas on mitmed autorid (Toomas, 1991; Õunapuu, 2001; Õunapuu & Karron, 2012) välja toonud, et jõuluaeg kestis kauem, 7. jaanuarini, nuudipäevani. Lään (2012), Tamjärv ja Siirman (2011) on käsitlenud nii 6. jaanuari kui ka 7. jaanuari jõuluaja lõpukuupäevadena. Sellest lähtuvalt võib mõlemaid jõuluaja lõpukuupäevi õigeteks lugeda. Jõulude nimetamine mitmuses viitab samuti sellele, et jõule tähistatakse pika perioodi vältel, mitte ainult konkreetset kuupäeval.

Jõulutraditsioonide juures on väga tähtis koht õlgedel. Õled on jõuludega nii tihedalt seotud, et mõnel pool nimetati õlgesid jõuludeks – kui öeldi, et jõulud on sisse toodud, tähendas see, et õled olid põrandale toodud (Õunapuu, 2001). Tuppa toodi rukki-, odra-, kaeraõlgi või heinu (Haavik, 1996). Õlgesid ei toodud tuppa põranda soojustamise eesmärgil, vaid sellel oli palju sügavam tähendus – kaitse- ja viljakusmaagia (Tamjärv & Siirman, 2011). Kuna jõulupühasid oli kolm, siis toodi kolm sületäit õlgesid. Jõulude lõppedes viidi väge täis õled loomadele söödaks, et nad kasvaks ja edeneks (Õunapuu, 2001). Tähtis toiming oli õlekimpude lakkeviskamine, mille pealt ennustati tulevast viljasaaki – mida rohkem õlgi lae külge kinni jäi, seda paremat saaki oli oodata (Hiimäe, 1998). Jõulude ajal ei tohtinud külasolevaid hingesid häirida ning ka seetõttu laotati põrandale õled – need summutasid astumisel tekkivat müra. Pererahvas magas jõulude ajal õlgedel, et hinged saaksid voodites magada. Samuti usuti, et õlgedel pikutamine tõi tervist ja jõudu (Tamjärv & Siirman, 2011). Vanal ajal polnud õlgedeta õigeid jõulupühi – õlgedel vesteldi, tehti nalja, küsiti mõistatusi üksteiselt, mürati (Haavik, 1996). Ajapikku on jõulukuusega tõrjutud õled ning kuusk on muutunud jõulutähiseks (Tamjärv & Siirman, 2011).

Õlgedega koos toodi tuppa ka viljavaim, milleks oli pereema valmistatud laeche ehk jõulukroon (Haavik, 1996). Jõulukroonid valmistati pilliroost või õlgedest ja kaunistati paberi- või riideribadega, munakoortega, suletuttidega. Kroon riputati toidulaua kohale ning see pidi kaitsma kõige kurja eest, eriti neil öödel, kui surnute hinged rändasid. Eestis oli jõulukroone kolme tüüpi. Neist kohalikuks eritüübiks ja kõige lihtsamini valmistatavaks peetakse *krässi*. *Kräss* on kartulisse ümberringi kiiretaoliselt torgatud rukkikõrtest kaunistus (Õunapuu, 2001). Krässi valmistamine ja ülesriputamine oli kujunenud laste mänguliseks ajaviiteks (Hiimäe, 2010). Kõige enam on aga levinud kaheksatahukatest koostatud jõulukroonid (Õunapuu, 2001).

Jõulud olid kõige mängulisem aeg aastas, olenemata sellest, et jõuludel valitses

meelelahutuse üle range kontroll. Erilist rõõmu tunti õlgedel ja heintel mängimisest (Tamjärv & Siirman, 2011). Vana-aasta õhtul võisid lapsed õlgedel vabalt mängida ning usuti, et mida rohkem segamini õled on, seda parem uus aasta tuleb (Õunapuu, 2001). Üheks tuntud jõulumänguks on „Kingsepamäng“, mille tarvis tuleb meisterdada kolmejalgne õlgedest nuustik ehk kingsepp ning vaja läheb ka umbes 1,5 meetri pikkust kaigast. Korraga osaleb kaks mängijat, kes seisavad üksteise poole seljaga, kaigas jalgadevahelt läbi pandud. Ühe mängija ees on „kingsepp“, mida vastasmängija püüab kaikaga ümber ajada, ja see, kelle ees „kingsepp“ on, püüab ümber ajamist takistada. Mängu saadab ka kahekõne (Tamjärv & Siirman, 2011). Kuna suurem osa jõuludega seotud tegevustest toimuvad läbi kõne, antakse järgmises peatükis ülevaade lapse kõne arengust ja kõnearendusest.

Lapse kõne areng ja kõnearendus koolieelses eas

Olulisim osa teadmistest maailma ja inimeste kohta saadakse keele kaudu (Tulviste, 2008). Keel peegeldab kultuuri ja selle vorme (Nugin & Õun, 2017). Koolieelses eas on kõikide ainevaldkondade vahel siduvaks lüliks kõne ja selle arendamine (Karu & Laane, 2008). Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2011) järgi peab suutma 6 - 7. aastane laps oma mõtteid suulises kõnes edasi andma, kasutades aktiivselt liitlauseid ja suhtlemiseks piisavat sõnavara. Lisaks peab koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2011) järgi 6 - 7 aastane laps kasutama oma kõnes kõiki käände- ja pöördvormi ainsuses ja mitmuses ning hääldama oma kõnes ja etteõeldud sõnade kordamisel õigesti kõiki emakeele häälikuid. Ajaks, mil laps läheb kooli, on tema sõnavaras 14 000-15 000 sõna, mille abil oskab ta end kindlalt väljendada. Selleks ajaks on lapse kirjaliku kõne arenguks eeldused olemas ning ta on võimeline eristama häälikute järjekorda ja nende pikkusi. On täheldatud, et tüdrukud õpivad kiiremini rääkima ning et kõnelema hakkamine sõltub ka isiksuse omadustest (Sarapuu, 2001).

Kõne on valdkond, mis lõimib kõiki arenguvaldkondi (Kuusik, Kaasik, Lillipuu, Seero, & Viks, 2007). Kõnearendus on kõne baasoskuste ning kõnetegevuse korrigeerimine (Karlep, 2003). Hallapi ja Padriku (2008) järgi on kõnearendus laste kõne ja kõnelise suhtlemise sihipärane arendamine. Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2011) on kirjas, et lapse kõne arendamine toimub läbi igapäevaste tegevuste ja lapse kõne arenguks on oluline luua kõnekeskkond, kus ta kuuleb teiste kõnet ning tal on vaja ja ta saab ise kõnelda. Karlepi (1998) järgi eeldab kõnearendus suhtlemissituatsioonide loomist. Oluline on suhtlemist kasutada lapse eduelamuse loomiseks, andes positiivset tagasisidet õigesti toimimise korral. Sõnaline suhtlemine tuleb vajadusel kombineerida mittesõnalise suhtlemise vahenditega,

näiteks osutava käeliigutusega (Kuusik et al., 2007).

Kõnearenduses kasutatakse erinevaid tegevusi. Tähelepanu seisukohalt on tähtis õpitegevuste planeerimisel arvestada laste eripäradega ning tegevuste käigus laste tähelepanu regulaarselt suunata. Oluliseks tuleb pidada ruumisuhete tajumist, kuna see avaldab lapse kõnes mõju sõnavara ja grammatika arengule. Korraldusi sõnastades on oluline mõelda nende konkreetsusele. Lapse kõne seisukohalt on edendav kui lapsel on hulganisti kujutlusi, teadmisi, kogemusi mingist nähtusest. Erinevate meeltega saadud kogemustest, tegevusest ja emotsioonidest sõltub lapsel sõna tähenduse areng. Õpetatavate sõnade mõistmisel on aluseks tajukujutluse loomine praktilises tegevuses ja näitvahendite abil (Hallap & Padrik, 2008). Kõnearendus on tugevalt seotud praktiliste tegevustega, näiteks joonistamisega, kleepimisega, ehitamisega, esemelise-ja rollimänguga (Häidkind, 2008).

Reaalsete objektide kõrval on tuntuimateks näitvahendideks pildid. Pildid on ühenduseks reaalsete objektide ja keelemärkide vahel. Tegevusi koostades tuleb mõelda sellele, et pilt oleks lapsele äratuntav. Soovitatav on vastandada fotosid ja reaalseid esemeid (Karu & Laane, 2008). Pildiseeriaid ning olu- ja tegevuspilte kasutatakse teksti sisu illustreerimiseks, kuna need aitavad kuulnud teksti põhjal tekkinud kujutluspilte konkretiseerida ning täiendada (Karlep, 2003). Sellest tulenevalt on ka käesoleva bakalaureusetöö näidis-tegevuskonspektides kasutatavad reaalsetest objektidest pildid kui ka olu-ja tegevuspildid. Esmakordselt õpitava sõna puhul on vajalik lapsele pilti, objekti või tegevust kirjeldada, selleks, et laps tunneks sõna kui terviku ära (Karlep, 2003). Lapse kõne arengus omab lisaks eelpool mainitule olulist rolli mäng.

Mängu olulisus lapse arengus seoses kõne arenguga

Mäng on eelkoolieas lapse peamine tegevus, läbi mille saab laps uut teavet, õpib uusi oskusi, reflekteerib tundeid ja soove, õpib suhtlema, omandab kogemusi ja käitumisreegleid (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2011). Mäng on tähtis toiming, sest reflekteerib reaalsust ning avaldab mõju lapse arengule. Lapsed saavad läbi mängu avaldada oma mõtteid ja tundeid ning omandada teadmisi ümbritsevast maailmast. Mäng loob keskkonna, kus laps saab julgelt harjutada teiste lastega suhtlemist ning on seetõttu oluline sotsiaalsete oskuste arendamisel (Niilo & Kikas, 2008). Läbi mängu on lapsel võimalik tegutseda vastavalt sellele, kuidas tema ümbritsevat mõistab ja kogeb.

Mäng areneb kõne mõjul ning kõne areneb mängu käigus, mistõttu on kõne ja mäng seotud. Muude tegevustega võrreldes kasutab laps kõige enam kõnet just mängus (Ugaste,

2005). Mänguga seoses areneb kõne informatiivne funktsioon - olukorraliselt kõneldakse oma tegevustest ja kordaminekutest (Karlep, 1998). Kõne areng paneb lapsed innovaatilisemalt mängima. Kui lapsed saavad verbaalselt rohkem arenenumaks, siis hakkavad nad sõnadega mängima. Näiteks suudavad nad koostada mõistatusi ning saavad neist aru. Mäng seega mitte ainult ei õpeta keeleoskusi, vaid ka laiendab ja täiustab neid (Elkind, 2007). Järgnevas peatükis antakse ülevaade tasandusrühma eripäradest, mida ka mängude valikul tuleb arvestada, sest oluline on lähtuda lapse võimete ja oskuste tasemest.

Tasandusrühma eripärad

Meie ümber on lapsi, kellel esineb arenguhäired. Spetsiifiliste arenguhäiretega lastel on kahjustada saanud mitmed arenguvaldkonnad. Erivajadus väljendub neil lastel nooremale eale omase käitumisena. Neil lastel on võimalik töövõime vähesus, raskendatud tegevuste planeerimine ja läbiviimine ning tahte-ja tundeelu (Häidkind, 2008). Spetsiifiliste arenguhäiretega lapsed ei saavuta eale ega võimetele kohaseid tulemusi (Veisson et al., 2008). Selliste laste jaoks on teatud lasteaedadesse loodud tasandusrühmad.

Tasandusrühmas on kuni 12 last (Koolieelse lasteasutuse seadus, 2011). Tasandusrühmas on nii õpetajate kui ka lastevanemate tähtsaim koostööpartner logopeed. Sellises rühmas on põhirõhk psüühiliste protsesside, kõne- ja sotsiaalsete oskuste arendamisel. Peamine on lähtuda lapse võimete ja oskuste tasemest ning vastavalt varieerida ülesannete raskusastet, kordamise sagedust ja ka laste arvu tegevustes (Häidkind, 2008).

Tasandusrühm on erirühm, kus lapsed on kõnepuude-ja häire ning spetsiifiliste arenguhäiretega (Habicht & Kask, 2017). Dodd (2005) on jaotanud lapsed kõnehäire omandamise vanuse järgi kolme gruppi. Esimesse gruppi kuuluvad lapsed, kellel on kaasasündinud häired (näiteks Downi sündroom või kuulmispuue). Neil lastel on sündides suur risk omandada hilisemas eas kõnehäire. Teise gruppi kuuluvad lapsed, kelle puhul avalduvad arenguhäired nende esimestel eluaastatel. Enamus lapsi, kes saadetakse kõnehäire hindamisele, on 3-4 aastased. Kolmandasse gruppi kuuluvad lapsed, kelle kõneareng on olnud normaalne, kuid kes on omandanud kõnehäire mõne õnnetuse või haiguse tõttu.

Tasandusrühmas tegeletakse ka kõnepuuetega. Kõnepuue on kõrvalekalle lapse arengus, põhjustades raskusi enese väljendamisel või ümbritseva mõistmisel. Arendustöös on kõnepuudega lastel põhirõhk suulise kõne kujundamisel, korrigeerimisel ja arendamisel. Kõnetute laste puhul algab arendustöö tajude ja motoorika arendamisest (Häidkind, 2008).

Kõnearendust vajavate laste puhul on suur osatähtsus kordamisel. Tähtis on õpitavat

tähenduse järgi rühmitada, kuna see tagab õpitu tõenäolisema meeldejäämise ning sellest sõltub sõnatähenduse areng (Karlep, 1999). Tasandusrühma õpetaja peab tööd planeerides lähtuma lapse vanusest, arengu iseärasustest ja keskkonnast. Teadlikult tuleb õpetada jutustamist, kus õpetaja kasutab olu- ja seeriapilte, laseb lapsel rääkida isiklikest kogemustest ning kus õpetaja motiveerib last suunavate küsimustega ettelõetud teksti oma sõnadega ümber jutustama. Diktsiooni arendamiseks ning rõhulis-rütmilise keelestruktuuri tutvustamiseks saab rakendada liisusalme või rahvalaule. Tähtis on tegeleda kõigi tajuliikide arendamisega, milleks on mõtlemise kujundamine, mälu arengu toetamine, ümbritseva kohta teadmiste laiendamine, matemaatiliste kujutluste loomine (Tammemäe, 2013). Seda kõike on vaja arvestada ka tegevuskonspektide koostamisel.

Näidis-tegevuskonspektide koostamise põhimõtted

Õppematerjalina koostas töö autor koolieelse lasteasutuse õpetajatele näidis-tegevuskonspektid, mis käsitlevad jõulutraditsioone. Eelnevalt läbis töö autor kursuse „Jõuluks valmis ehk lustakad jõukatsumised jõuluaja kombestik, laulumängudes, regilauludes, kombestikumängudes“, mille korraldajaks oli Eesti Rahvapärimuse Kool. Kursusel sai praktiseeritud „kingsepamängu“, mida rakendatakse näidis-tegevuskonspektis „Kingsepamäng esivanemate jõulutraditsioonides“. Näidis-tegevuskonspekte koostades toetuti läbitud kursusel saadud teadmistele, koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale (2011), valdkondade lõimimisele, läbitöötatud teooriale erivanemate jõulutraditsioonide ja lapse kõne arendamise kohta.

Näidis-tegevuskonspekte koostades on lisaks toetutud Gagné õppeühiku mudelile. Gagné õppeühiku mudeli õpetamise faasid on järgnevad: tähelepanu haaramine, informeerimine eesmärgist ja motiveerimine õppima, eelnevalt õpitu kordamine ja aktualiseerimine, uue materjali edastamine, õppimise suunamine, õpitu omandamist kinnitava soorituse esilekutsumine, tagasiside andmine, soorituse hindamine, õpitu kinnistamine ja üldistamine (Gagné & Driscoll 1992). Eelpool nimetatud õpetamise faase on osaliselt näidis-tegevuskonspektide koostamisel kasutatud, kohati varieerub järjestuses. Näiteks õpitu kinnistamise ja üldistamise asemel lõpeb tegevus tagasiside andmisega.

Tegevused jaotuvad ühe nädala neljale päevale, tulenevalt asjaolust, et tasandusrühmas, kus tegevused läbi viidi, on reedene päev mänguasjapäev ning vaba mängu päev. Tegevuste läbiviimise nädalaks on valitud 12-16. detsember, arvestades, et järgnevast nädalast jäävad lapsed jõulupuhkusele. Kuna näidis-tegevuskonspektid koostati, mõeldes tasandusrühma

lastele, siis on kõigi tegevuste koostamisel arvestatud kõne arendamise aspekti. Näidis-tegevused sisaldavad suhtlemist, sõnade häälimist ja silbitamist. Tasandusrühmas tuleb õpetada jutustamist, kus õpetaja kasutab olu- ja seeriapilte, laseb lapsel rääkida isiklikest kogemustest ning kus õpetaja motiveerib last suunavate küsimustega ettelõetud teksti oma sõnadega ümber jutustama (Tammemäe, 2013). Näidis-tegevuskonspektides on kasutatavad nii joonispildid kui ka reaalsed pildid ning jutukesed, läbi mille uusi teadmisi omandatakse arutledes piltide üle, jutustades jutukesi ümber, vastates küsimustele. Peamine on lähtuda lapse võimete ja oskuste tasemest ning vastavalt varieerida ülesannete raskusastet ning laste arvu tegevustes (Häidkind, 2008). Eelnevat on kõigi tegevuskonspektide koostamisel arvesse võetud. Karlepi (1999) ja Häidkindi (2008) sõnul on kõnearendust vajavate laste puhul suur osatähtsus kordamisel. Seetõttu on tegevustes kasutatud ettelõetu põhjalikku läbirääkimist, küsimuste küsimist, jutustamist ettelõetu põhjal, häälimist, sõnade silbitamist ning tegevuste lõppedes uuesti läbiarutamist.

Õppematerjale koostades jälgiti, et tegevused oleksid lõimitud erinevate valdkondadega. Eelkõige lõimiti valdkondi „Keel ja kõne“, „Mina ja keskkond“ ja „Kunst“. Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2011) §11 on kirjas, et õppe- ja kasvatustegevustes erinevaid valdkondi lõimides toetatakse lapse üldoskuste arengut. Lõimimine võimaldab lapsele huvipakkuvat teemat laiahaardelisemalt käsitleda ning hõlpsamini märgata lapse andeid ja huve. Erinevate valdkondade kaudu teema käsitlemine tagab selle parema omandamise (Kala, 2008). Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2011) §17 valdkonna „Mina ja keskkond“ eesmärgina on välja toodud, et laps väärtustab nii eesti kultuuritraditsioone kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone. Kolm esimest tegevust hõlmavad endas eestlaste esivanemate jõulutraditsioone, neljas tegevus on kokkuvõtlikum, sisaldades küll eelnevatel päevadel õpitud mõistetest pildikaarte, kuid keskendub eelkõige kõne arendamisele.

Eesti kultuuritraditsioonide väärtustamisel ja oma rahva kommete edasiandmisel on oluline roll keelel. Sellest tulenevalt on käesoleva bakalaureusetöö näidis-tegevuskonspektide koostamisel arvestatud jõulutraditsioonide tutvustamisel keelelist aspekti. Näidis-tegevuskonspektides on kasutatud palju Eesti kultuuriga seotud tähtsaid sõnu, mida läbi häälimise ja silbitamise püütakse lastele kinnistada. Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2011) valdkonna „Keel ja kõne“ §18(3) õppe-ja kasvatustegevuste kavandamise ja korraldamise osas on välja toodud järgnevad aspektid, mida näidis-tegevuskonspektide puhul on arvestatud:

- last õpetatakse keelevahendeid rakendama peamiselt suhtlemisel, teadmiste

omandamisel, oma tegevuse planeerimisel.

- oluliseks peetakse lapse kõne arengu toetamist kõikides tegevustes, lapsele luuakse kõnekeskkond, kus ta kuuleb teiste kõnet ning tal on vaja ja ta saab ise kõnelda.
- reaalses suhtlussituatsioonides ning koos täiskasvanuga tegutsedes õpib laps rääkima.

Sellest tulenevalt toimuvad kõik neli näidis-tegevust läbi suhtlemise.

- mänguliselt ja igapäevategevustega seostatult õpetatakse lugemise ja kirjutamise algseid oskusi (häälikupikkuse diferentseerimine, sõnade häälimine jmt).

Näidis-tegevuskonspektides kasutatakse uudsete sõnade puhul sammude abil silbitamist ning nende korduvat häälimist.

- kirjutamise harjutusi rikastatakse erinevate vahendite kasutamisega.

Näidis-tegevuskonspektis „Kingseпамäng esivanemate jõulutraditsioonides“ on kirjutamise mitmekesistamiseks kasutatud heinu – nendest A- ja I-tähekuju ning hiljem oma nime kujutamist.

Koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast (2011) tulenevalt on valdkond „Kunst“ kasutatav teiste valdkondade õppe-ja kasvatustegevuste osana. See on valdkond, millesse sisseelamiseks võib kasutada vaatlust või jutu lugemist, millest saadud tähelepanekuid laps meisterdamisel kasutab. Näidis-tegevuskonspektides valmistavad lapsed eelnevate jutukeste, vestluste ja piltide alusel isikliku krässi ja kingsepa.

Teooria kohaselt tähistati jõule pikema perioodi jooksul, sellest tulenevalt on näidis-tegevuskonspektid sobilikud käsitlemiseks pikemal perioodil. Näidis-tegevuskonspekt „Igal jõulumärgil sama tunnusega sõber“ sobib lastele käsitlemiseks kogu jõulu- või talveaja jooksul. See on mäng, mis võiks olla rühmas lastele kättesaadaval kohal. Näidis-tegevuskonspekti „Jõulukroon Krässi jõululugu“ saab samuti jõuluperioodil korduvalt käsitleda. Näiteks saab laps lugu enda Krässist õpetaja suunamisel päev-päevalt edasi arendada või üheskoos krässid suhtlema panna. Võimalusel võiks ka näidis-tegevuskonspektides käsitletavat õled või heina jätta rühmaruumi pikemaks perioodiks, et lapsed saaksid realsemalt kogeda esivanemate jõulutraditsioone. Teoorias kirjeldatud õlgede tähtsusest tulenevalt on koostatud bakalaureusetöö näidis-tegevuskonspekt „Õled esivanemate jõulutraditsioonides“. Kuna eelpool on kõige lihtsamini valmistatavaks jõulukrooniks nimetatud kräss, siis on ka näidis-tegevuskonspektis „Jõulukroon Krässi jõululugu“ käsitletud krässi meisterdamist. Teooriast tulenevalt oli „Kingseпамäng“ üks tuntuim jõulumäng ning seetõttu on seda käsitletud ka käesoleva bakalaureusetöö näidis-

tegevuskonspektis „Kingsepamäng esivanemate jõulutraditsioonides“.

Näidis-tegevuskonspektide lühitutvustus

Näidis-tegevuskonspekt „Õled esivanemate jõulutraditsioonides“ (Lisa 1).

Näidis-tegevuskonspekti eesmärgiks on, et laps teab õlgede tähtsust jõulutraditsioonides ning jutustab kuuldud teksti ja nähtud pildi alusel õlgedest. Tegevuse sissejuhatavas osas kasutatakse lisaks igapäevastele hommikuringi toimingutele laste tähelepanu haaramiseks jõuluvana jäetud kirja, mille sisust kogu tegevus edasi areneb. Tegevuse põhiosas toimub arutelu jõuluvana kirja sisu üle. Õpetaja küsib kinnistavaid küsimusi ning koos räägitakse läbi tundmatud mõisted, häälitakse neid. Kinnistavas osas jutustavad lapsed jõuluvana jäetud pildi põhjal ja kuuldud juttude põhjal õlgedest esivanemate jõulutraditsioonides ning joonistavad oma teadmistest pildi. Tegevuse lõpetavas osas avaldavad lapsed tegevuse kohta arvamust poolstruktureeritud intervjuu käigus.

Näidis-tegevuskonspekt „Kingsepamäng esivanemate jõulutraditsioonides“ (Lisa 2).

Näidis-tegevuskonspekti eesmärgiks on, et laps oskab mängida kingsepamängu, laps annab oma mõtteid suulises kõnes edasi ning laps nimetab sarnasusi esemete ning A- ja I-tähekuju vahel. Tegevuskonspekti sissejuhatav osa jätkub igapäevaste hommikuringi toimingutega ning järgmise jõuluvana jäetud kirjaga. Tegevuse põhiosas tuleb lastel rühmast üles leida jõuluvana jäetud pilt, mis vihjab õpitavale kingsepamängule. Koos arutletakse, kuidas mäng võiks käia, miks seda vanasti mängiti ning räägitakse läbi uued mõisted. Seejärel näitab õpetaja pilti kingsepast ning lapsed hakkavad õpetaja abiga heintest kingseppasid meisterdama. Meistendamise käigus pöörab õpetaja tähelepanu sarnasuse leidmisele heinakõrre ja I-tähe vahel ning valmiskujul kingsepa ja A-tähe vahel. Tegevuse kinnistavas osas mängitakse kingsepamängu. Tegevuse lõpetavas osas arutletakse koos, millised uued teadmised meelde jäid ning kuidas tegevus meeldis. Tegevuse lõppedes moodustavad lapsed enda kingsepa ette heinakõrtest enda nime.

Näidis-tegevuskonspekt „Jõulukroon Krässi jõululugu“ (Lisa 3).

Näidis-tegevuskonspekti eesmärgiks on, et lapsel areneb suhtlemise ja jutustamise oskus, laps teab, mis on jõulukroon ja kräss, lapsel areneb kuulamise oskus. Tegevuse sissejuhatav osa algab samuti igapäevaste hommikuringi traditsioonidega ning jõuluvana jäetud kirja ning ülesandega. Jõuluvana kiri räägib sellest, mis on jõulukroon ning kräss ning miks need

olulised olid. Lapsed räägivad kuulnud jutu põhjal, mis nad teada said. Tegevuse põhiosas valmistavad lapsed käepärastest vahenditest endale krässi ning mõtlevad oma krässist välja ühe jõululoo, mida teistele rääkida. Iga lapse krässi jõululugu kuulatakse ükshaaval läbi ning lapsed, kes samal ajal lugu kuulavad, saavad loo lõppedes ka küsimusi kuuldu kohta esitada. Tegevuse lõpetavas osas annavad lapsed tegevuse kohta tagasisidet.

Näidis-tegevuskonspekt „Igal jõulumärgil sama tunnusega sõber“ (Lisa 4).

Näidis-tegevuskonspekti eesmärgiks on, et laps oskab välja tuua võrdluse aluseks oleva tunnuse ja laps moodustab kujundlikke võrdluslauseid. Tegevuse sissejuhatav osa algab samuti igapäevaste hommikuringi tegevustega ning areneb edasi jõuluvana jäetud kirja abil. Jõuluvana on koos kirjaga jätnud mängu, mida tegevuse põhiosas mängitakse. Mängu mängimiseks istuvad lapsed põrandale nii, et tekiks ring ja ringi keskele pannakse jõuluteemalised pildikaardid. Üks laps võtab korraga ühe pildikaardi ja seletab teistele lastele sealset pilti võrdluslauset kasutades. Näiteks kui on jõuluvana pilt, siis saab öelda: „Tema mantel on punane nagu maasikas“ – seejärel teised lapsed arvavad, kellest või millest on jutt ja õigesti arvanud laps saab kaardi endale. Tegevuse lõpetavas osas annavad lapsed tegevuse kohta omapoolse hinnangu.

Uuringu eesmärk ja uurimisküsimused

Töö eesmärgiks oli koostada kõnearendust toetavad näidis-tegevuskonspektid koolieelse lasteasutuse õpetajatele jõulude käsitlemiseks tasandusrühmas. Bakalaureusetöö eesmärgist lähtuvalt püstitati järgnevad uurimisküsimused:

1. Kuidas hindab uurija tegevusi peale näidis-tegevuskonspektide praktiseerimist?
2. Kuidas hindavad eksperdid koostatud näidis-tegevuskonspekte?
3. Missuguseid kõnearendustegevusi eelistavad lapsed jõulutradsioonide käsitlemisel?
4. Mil määral on koostatud näidis-tegevuskonspektid ekspertide hinnangul õpetajatele jõuluteema käsitlemisel abiks?

Metoodika

Bakalaureusetöö eesmärkidest lähtuvalt kavandati ning viidi läbi tegevusuuring.

Tegevusuuring on kohese praktilise rakendatavusega ning suunitlusega erialast tegevust edendada. Tegevusuuringu valim on väike, tuginetakse rakendamisel saadud kogemustele

ning vaadeldakse enda õpetamisviise (Löfström, 2011). Tegevusuuringu käigus leiti näidis-tegevuskonspektis parendamist vajavaid kohti. Eesmärkide saavutamiseks kasutati kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvalitatiivse uurimismeetodi üheks võtmetunnuseks on inimeste arvamused (Õunapuu, 2014).

Valim

Valim moodustati mugavusvalimi põhimõttel – tasandusrühma lastest, kellega bakalaureustöö koostaja töötas, ning ekspertidest, kellega oli olnud varasem kokkupuude. Kriteeriumiks seati, et eksperdid omaksid erialast kvalifikatsiooni ja kokkupuudet tasandusrühma lastega.

Käesoleva töö esimeseks valimiks oli ühe Tartu linna lasteaia tasandusrühma kuus eelkooliealist last, kellest viis olid poisid ja üks tüdruk. Kõigi kuue lapse kõne vajas arendamist. Laste vanus jäi vahemikku 6. kuni 7. eluaastani. Lastega viis bakalaureusetöö koostaja läbi tegevused koostatud näidis-tegevuskonspektide põhjal.

Teise valimi moodustas kaks eksperti, kellest üks on õpetaja tasandusrühmas ja teine tasandusrühma logopeed. Esimese eksperdi tööstaaz on umbes 30 aastat, teisel 2 aastat. Eksperdid andsid näidis-tegevuskonspektidele omapoolse hinnangu vastates küsimustikule.

Mõõtevahendid

Andmekogumismeetodina kasutati läbiviidud tegevustest formaliseerimata vaatlust.

Formaliseerimata vaatlusel salvestatakse materjal sõnas, pildis kui ka helis järelvaatluseks ning uuringu seisukohalt olulised tunnused määratakse analüüsi käigus (Vihalemm, 2014).

Kuna töös oli lastega tegevuste läbiviijaks uurija ise, siis tegevused salvestas videona rühmas töötav õpetaja abi. Salvestatud videode põhjal sai uurija läbiviidud tegevusi analüüsida.

Videodes vaatles uurija eelkõige laste kehakeelt ja verbaalset reaktsiooni toimuvale, kuna see andis tagasisidet tegevustele.

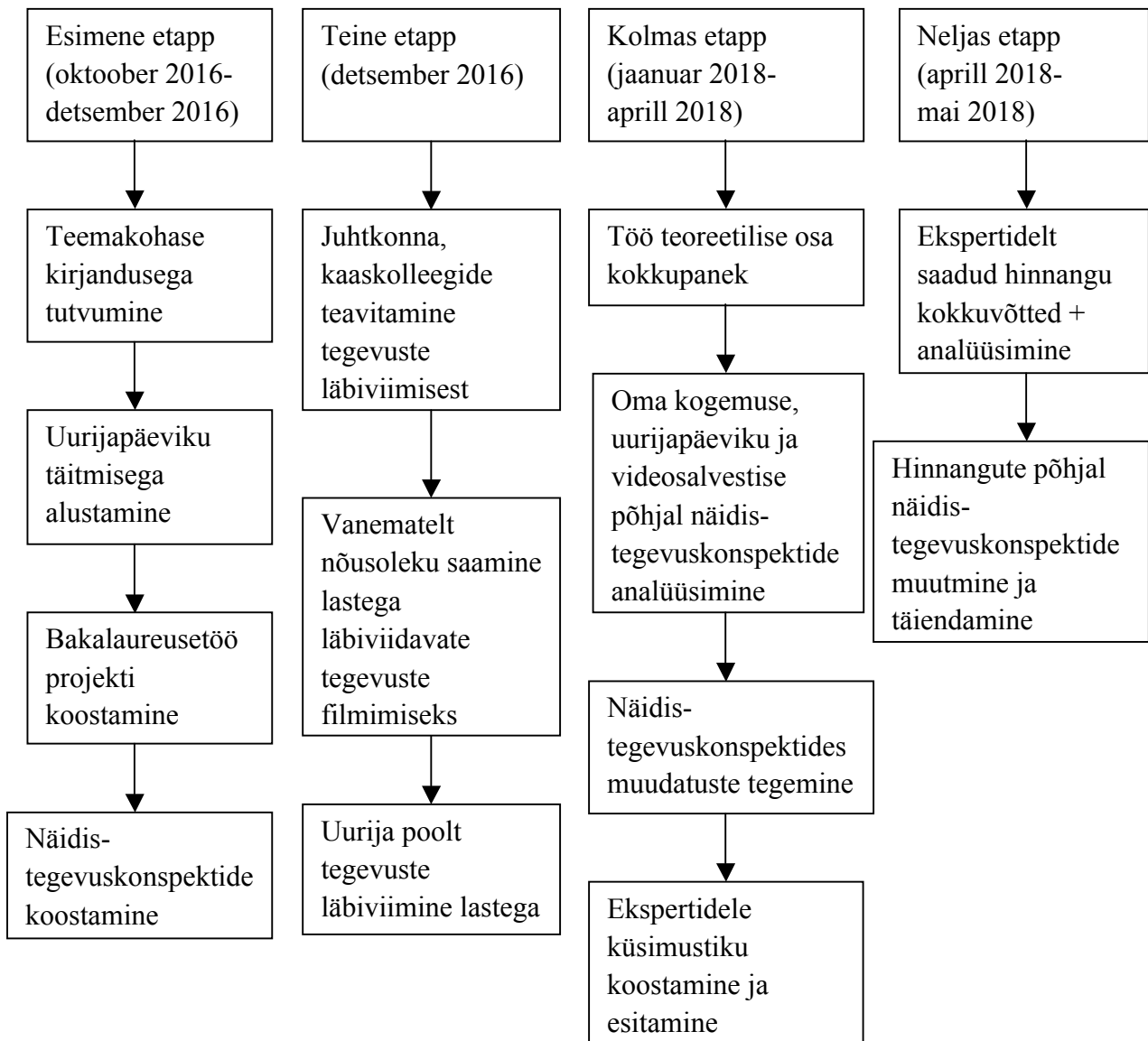
Lisaks kasutati andmekogumismeetodina küsimustikku (Lisa 5), mille esitas töö autor ekspertidele koos näidis-tegevuskonspektidega digitaalselt. Kvalitatiivses uurimustöös kasutatakse avatud küsimusi ning sellest tulenevalt sisaldavad vastused kirjeldusi, hinnanguid ning arvamusi (Õunapuu, 2014). Eksperdid tutvusid näidis-tegevuskonspektidega ja andsid omapoolse hinnangu vastates küsimustikus esitatud avatud küsimustele. Küsimustik oli jaotatud kuueks erinevaks osaks. Esimene osa koosnes ekspertide andmetest, teine osa üldistatud küsimustest ja ülejäänud osad olid iga tegevuskonspekti kohta eraldi. Autor valis küsimustiku, kuna leidis, et see uurimismeetod on ekspertidele mugav – neil on võimalus täita

küsimustikku siis, kui neile sobilik ning vajadusel osade kaupa.

Tegevusuuringu protseduur

Bakalaureusetöö põhineb tegevusuuringul. Tegevusuuring on kohese praktilise rakendatavusega ning suunitlusega erialast tegevust edendada (Löfström, 2011). See oli ka põhjus, miks töö koostamisel sai valituks tegevusuuring – läbi uuringu edendada õpetajate tööd, koostades näidis-tegevuskonspektid jõulude käsitlemiseks. Tegevusuuring koostati läbi nelja tegevusuuringu etapi (skeem 1). Järgnevalt on esitatud skeem tegevusuuringu etappidest. Skeemi koostamise idee saadi Helerin Traadi (2016) ja Betti Valsi (2016) bakalaureusetöödest.

Skeem 1. Tegevusuuringu etapid

Tegevusuuringu esimese etapiga alustati 2016. aasta oktoobris, tutvudes teemakohase kirjandusega. Ühtlasi alustati uurijapäeviku täitmist, kuhu sai kirja pandud kogu uurimuse käigus tekkinud mõtted ja tähelepanekud. Kirjandust läbitöötades sai sõnastatud uurimisprobleem, millest lähtuvalt koostati uurimisküsimused. Novembris 2016. aastal koostati lõputöö projekt. Töö uurimisprobleemist ja läbitöötatud kirjandusest lähtuvalt koostati 2016. aasta novembris-detsembris näidis-tegevuskonspektid koolieelse lasteasutuse õpetajatele jõulude käsitlemiseks tasandusrühmas. Näidis-tegevuskonspektid valmisid 2016. aasta detsembri keskpaigaks.

Teise etapiga alustati 2016. aasta detsembri keskpaigas, kui teavitati lasteaia juhtkonda ja kaaskolleege uurimusest, selle etappidest ja eesmärkidest. Samaaegselt teavitati valimiks olevate laste vanemaid ning neilt küsiti kirjalik nõusolek tegevuste filmimiseks. 12.-15. detsembril 2016 praktiseeris töö autor tegevusi valimiks olevate lastega näidis-tegevuskonspektide põhjal.

Kolmanda etapiga alustati 2018. aasta jaanuaris. Jaanuarist-aprillini pandi kokku töö teoreetiline osa. Seejärel analüüsiti näidis-tegevuskonspekte tegevuste käigus saadud laste tagasiside, tähelepanekute, uurijapäeviku ja videosalvestiste põhjal ning tehti näidistegevuskonspektis muudatusi. Märtsis koostas töö autor küsimustiku (Lisa 5) ekspertidele. Küsimustik sai koostatud *Google Form* veebipõhises keskkonnas. Aprilli alguses pöörduti nelja eksperdi poole, kellel oli kokkupuude tasandusrühma lastega. Ekspertidelt sai küsitud, kas soovivad näidis-tegevuskonspekte ja küsimustikku paberkandjal või elektrooniliselt. Kõik eksperdid soovisid elektrooniliselt ning materjal saadeti neile e-kirja teel. Ekspertidele anti küsimustiku täitmiseks aega üks kuu, kuid vastused saadi juba kaks nädalat peale esitamist. Algselt olid kõik neli eksperti nõus näidis-tegevuskonspektidega tutvuma ja küsimustikule vastama, kuid lõpuks saadi vastused vaid kahelt eksperdilt.

Töö neljas etapp algas 2018. aasta aprillis ning selles etapis tehti ekspertide hinnangutest kokkuvõtted ja analüüsiti neid. Eetikanõuete kohaselt jälgiti, et hinnangute analüüsimisel säiliks osalejate anonüümsus (Laherand, 2008). Hinnanguid arvesse võttes tehti näidis-tegevuskonspektidesse muudatusi ja täiendusi.

Tulemused ja arutelu

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli koostada näidis-tegevuskonspektid jõulude käsitlemiseks tasandusrühmas, saada tegevusi läbiviies reaalne ettekujutus tegevustest, tagasiside lastelt ja ekspertidelt ning nende põhjal näidis-tegevuskonspekte täiendada või muuta. Järgnevat

peatükkides on esitatud uurimuse tulemused läbi uurija ja ekspertide hinnangu ning arutelu. Teksti on lisatud ka ekspertide sõna-sõnalisi arvamusi, mis on konfidentsiaalsuse tagamiseks märgitud järgnevalt: ekspert 1 ja ekspert 2.

Uurija kirjeldus ja hinnang läbiviidud tegevustele

Järgnevalt kirjeldab uurija läbiviidud tegevusi ja annab neile omapoolse hinnangu. Uurija analüüsis tegevusi mõttepäevikusse tehtud märgetest, laste tagasisidest ja filmitud videodest lähtuvalt. Ühtlasi saab vastuse töös esitatud esimene uurimusküsimus, milles sooviti teada saada, kuidas hindab uurija tegevusi peale näidis-tegevuskonspektide praktiseerimist.

Näidis-tegevuskonspekt „Õled esivanemate jõulutradsioonides“.

Tegevust läbi viies märkas uurija, et kui õpetaja ise rääkis rahulikult ja vaikselt, siis ka lapsed olid rahulikud ning tähelepanelikud. Lastele pakkus huvi, kui aastast, kuust, kuupäevast ja päevast rääkides esitati neile küsimus ja seejärel avati volditud paberil õige vastus. See andis lastele võimaluse oma vastust ise kontrollida. Igapäevase hommikuringi luuletuse lugemine andis lastele nähtavalt enesekindlust ja kõik lapsed lugesid kaasa. Ilmateemalise vestluse juures märkas uurija, et üks laps kasutas enda väljendamiseks lisaks kõnele ka kehakeelt. Sellest inspireerituna sai ka näidis-tegevuskonspekti kirja pandud, et õpetaja väljendaks end lisaks kõnele kehakeelega, kuna see muudab vestluse ilmekamaks. Kuusiku jt (2007) järgi tuleb sõnaline suhtlemine vajadusel kombineerida mittesõnalise suhtlemise vahenditega – näiteks osutava käeliigutusega.

Lastes äratas huvi aisakella helistamine – tekkis kohene arutelu, mis kelluke see on, kellele kuulub ja milleks seda kasutatakse. Põnevust hoidis üleval teadmine, et jõuluvana on lasteaias käinud ja kirja jätnud. Uurija lasi kirja lastel avada, sest nii said nemad olla tegevuses aktiivne pool. Kirja avamisel olid lapsed põnevil, pakkudes, et see võib aardekaart olla. Kirja pealkirja oli nõus üks laps ette lugema, kuid sisu lugemisel soovisid lapsed, et uurija loeks. Ilmselt oli see sellest tingitud, et nad olid nii õhinas, teada saamaks, mis seal kirjas on ja nende enda lugemine oleks kauem aega võtnud. Lapsed väljendasid kehakeelega põnevust, kuna kiri oli konkreetselt neile suunatud. Peale kirja lugemist ütles üks laps: „Jõuluvana jättis kindlasti ägedad tegevused!“. Teise kirja avamisel, milles oli ülesanne kirjas, tekkis juba diskussioon, kes ja miks saab avada. Karlepi (1998) järgi eeldab kõnearendus suhtlemissituatsioonide loomist. Eespool olevat arvesse võttes võib öelda, et tegevuses oli vajalik suhtlemissituatsioon loodud. Üks laps ütles: „Mis ülesanne on, ma tahan kiiresti teada!“. Lapsed kuulasid ülesannet

huviga, vastasid küsimustele, uudistasid enda kätte saadud heinavihtasid.

Algselt oli näidis-tegevuskonspektis kirjas, et seni kui üks laps esitab suuliselt joonispildi ja kinnistavate küsimuste abil saadud teadmised, joonistavad ülejäänud lapsed saadud teadmised paberile. Kuna lapsed tahtsid kuulnud teadmised paberile joonistada üheaegselt, siis uurija lasi neil seda teha ning hiljem esitas joonispildi ning kinnistavad küsimused kõigile üheaegselt – nii täiendasid nad teineteise vastuseid. Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2011) on kirjas, et laste huve tuleb arvestada. Sellest lähtuvalt võib öelda, et uurija käitus õigesti ning konspekti sai muudatus sisse viidud.

Uurija lasi lastel töö lõpetavas osas oma joonistusi tutvustada. Selle käigus selgus, kui oluline on laste joonistused läbi rääkida, sest näiteks üks laps oli heinakuhja kõrvale joonistanud küünlad – siit tekkis vestlus ohutuse teemal. Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2011) on välja toodud, et erinevaid valdkondi lõimides toetatakse lapse üldoskuste arengut. Vestluse käigus said lõimitud valdkonnad „Kunst“, „Keel ja kõne“ ning „Mina ja keskkond“, läbi mille kinnistati laste teadmisi enesekohasest oskusest, kuidas ohutult käituda. Kõike eeltoodut arvesse võttes võib öelda, et tegevus oli laste jaoks huvipakkuv ja täitis püstitatud eesmärgi. Lapsed jutustasid õlgedest ja läbi selle said ka teadmisi õlgede tähtsusest jõulutradsioonides.

Näidis-tegevuskonspekt „Kingsepamäng esivanemate jõulutradsioonides“.

Ka selle tegevuse läbiviimisel pakkus põnevust jõuluvana kiri. Veelgi suuremat huvi tekitas rühmaruumist ülesande vihje otsimine – kõik lapsed said aktiivselt ühise eesmärgi nimel tegutseda. Tähelepanu seisukohalt on tähtis tegevuste käigus laste tähelepanu regulaarselt suunata (Hallap & Padrik, 2008). Tegevuses suunati laste tähelepanu põnevust pakkuvate aspektidega – jõuluvana kirjaga, vihje otsimisega, reaalse vahenditega ning nende abil püsis kogu aja laste tähelepanu seal, kus parajasti oli vaja. Uurija andis vihje leidnud lapsele valida, kas ta avab selle ise või laseb kellelgi teisel avada. See arendab lastes sotsiaalseid oskusi – laps hakkab mõtlema, kas just temal on kõige suurem soov vihjet avada. Nimetatud valikuvõimalus sai näidis-tegevuskonspekti lisatud.

Uurija leidis, et vihje-pildi arutlemisel ei tohiks kindlasti õpetaja kohe rääkima hakata, mis pildil on, vaid peab laskma lastel oma arvamust avaldada – nii areneb lastel loovmõtlemine. Tammemäe (2013) sõnul on kõnearendust vajavate laste puhul oluline tegeleda mõtlemise kujundamisega. Sellest tulenevalt võib öelda, et tuleb lasta lapsel kõigepealt rääkida, mida ta pildi kohta arvab ja alles siis lasta õpetajal rääkida, sest nii kujuneb lapse mõtlemine. Samuti tekib siis lapsel uudishimu, kas tema arvamus pildi kohta oli sama, mis õpetajal ja kaaslastel

või hoopis erinev. Uuriija sai mängu kirjeldamise hetkel laste poolt positiivset tagasisidet läbi järgnevate lausete: „Lahe mäng!“, „See on nii huvitav mäng!“.

Reaalse kingsepa olemasolu oli tegevuses oluline, kuna selle nägemine andis lastele motivatsiooni ka endale selline meisterdada ning aitas uudseid sõnu kinnistada. Õpetatavate sõnade mõistmisel on aluseks tajukujutluse loomine praktilises tegevuses ja näitvahendite abil (Hallap & Padrik, 2008). Heinahulgad oleks võinud juba varasemalt valmis panna, kuna kotist heina jagamine võttis palju aega ja tekitas lastes kannatamatust. Samuti oleks võinud eelnevalt iga hulga enne otsast kinni siduda, sest nii oleks olnud lastel kohe hea kingsepa jalgu hakata lõngaga põimima. Eespool mainitud muudatused said ka näidis-tegevuskonspekti lisatud.

Hea oli, et uuriija lasi lastel enne meisterdama asumist heina nuusutada, kuna läbi erinevate meelte kinnistuvad paremini uued teadmised ja kogemused. Erinevate meeltega saadud saadud kogemustest, tegevustest ja emotsioonidest sõltub lapsel sõna tähenduse areng (Hallap & Padrik, 2008). Lapsed rõõmustasid valminud kingseppade üle ja mängima asudes ei tahtnud nad enam lõpetada – mängiti kuni õue minekuni. Sellest võib järeldada, et tegevus oli lastele piisavalt mänguline ja huvitav.

Näidis-tegevuskonspekt „Jõulukroon Krässi jõululugu“.

Tegevust alustades ootasid lapsed järjekordset jõuluvana kirja ning sel korral oli üks lastest motiveeritud kirja lugema. Uuriija oli selle üle algselt rõõmus, kuid kirja lugemine venis liiga pikaks ning seetõttu muutusid ülejäänud lapsed rahutuks. Sellest tulenevalt sai konspektis tehtud muudatus, et kirja loeb ette õpetaja.

Lastele pakkusid huvi krässi valmistamiseks antud reaalsed vahendid – kartul, kuuseoksad, suled. Algselt tundus, et kuuseoksad polnud kõige parem variant, kuna okkad torkisid käsi, kuid uuriija suunamisel said lapsed kuuseoksa õige käes hoidmise selgeks ja enam ei olnud valu ning tööd tulid ilusad. Seega otsustati kuuseokste kasutamine näidis-tegevuskonspekti sisse jätta.

Uuriija märkas, et kogu tegevust saatis kõne – nii krässi meisterdamine kui ka hiljem jutukeste rääkimine. Jutustamisel tekkisid ka huvitavad arutelud – lapsed julgesid üksteise krässide kohta küsimusi esitada. Hiljem lastelt tagasisidet saades, ütlesid nad, et neile meeldis krässe meisterdada ja eriti lugusid välja mõelda, kuna see pakkus neile nalja. Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2011) on kirjas, et reaalses suhtlussituatsioonides ning koos täiskasvanuga tegutsedes õpib laps rääkima. Seetõttu oli hea, et kogu tegevuse vältel tegi ka uuriija lastega kõike kaasa – meisterdas krässi, rääkis kaasa krässidest lugude teemal.

Uuriija leidis, et näidis-tegevuskonspektis esitatud eesmärgid said täidetud ning tegevus oli kõne arengut toetav, kuna kogu tegevust saatis kõne.

Näidis-tegevuskonspekt „Igal jõulumärgil sama tunnusega sõber“.

Tegevuses kasutatav kiri oli viimane jõuluvanalt saadud kiri, seega tekkis laste vahel vaidlus, kes on saanud kirja avada, kes mitte. Siinkohal tuleks õpetajal järke pidada, et kõigil lastel oleks kirja avamise võimalus. Sel korral avaldas laps ise soovi kiri ette lugeda, seetõttu lasi uuriija seda teha, kuna lapse sisemist motivatsiooni ei tohi raisku lasta. Oluline on suhtlemist kasutada lapse eduelamuse loomiseks, andes positiivset tagasisidet õigesti toimimise korral (Karlep, 1998). Siinkohal oli lapse jaoks eduelamus kirja lugemise võimalus. Kuna laps veeris sõnu ning terviklause mõistmine oli keeruline, peegeldas uuriija loetud kirja sisu, selleks, et kõik lapsed aru saaksid. Ühtlasi sai laps, kes luges, positiivset tagasisidet, kuna uuriija sai tema loetust aru ja kiitis teda. Kuigi tekst sai kokku loetud, siis leidis uuriija, et kõiki lapsi arvesse võttes oleks olnud ka selle kirja juures parem, kui uuriija ise oleks kirja ette lugenud või võimaldanud lapsel ainult osaliselt kiri ette lugeda – ajani, mil on märgata teiste laste huvi kadumist. Lapsed mõistsid läbi uuriija poolt esitatud näidete väga hästi, kuidas mäng käib, ning võrdluslausetega saadi uuriija üllatuseks väga hästi hakkama. Näidis-tegevuskonspektis esitatud eesmärgid said täidetud ning tegevus oli uuriija hinnangul laste kõnet arendav, kuna toimus pidev suhtlus ja sobivate sõnade väljamõtlemine.

Ekspertide hinnangud koostatud näidis-tegevuskonspektidele

Järgnevalt antakse ülevaade ekspertide hinnangutest näidis-tegevuskonspektide kaupa. Ühtlasi saadakse vastus töös esitatud teisele uurimusküsimusele: Kuidas hindavad eksperdid koostatud näidis-tegevuskonspekte?

Näidis-tegevuskonspekti „Õled esivanemate jõulutraditsioonides“ kohta leidsid mõlemad eksperdid, et see on jõulude käsitlemiseks kõnearendust vajavatele lastele sobiv. Ekspert 1 põhjendas sobivust järgnevalt: „On sobiv, sest on kasutatud reaalseid esemeid ja asju näitlikustamiseks. Samuti semantiseeritud uusi sõnu. Väga hea, et tegevuse lõpus tehakse koos lastega kokkuvõtte. Jutustamisoskusele aitab kaasa küsimustele vastamine kuuldud teksti põhjal, kuna küsimuste abil töötab laps kuuldud teksti uuesti läbi.“ Ekspert 2 leidis, et konspekt on sobiv, kui õpetaja on selle valinud oma rühmale, kuna konspekti sobivust saab hinnata konkreetseid lapsi arvesse võttes. Tasandusrühma õpetaja peab tööd planeerides lähtuma lapse vanusest, arengu iseärasustest ja keskkonnast (Tammemäe, 2013). Lisaks

märkis ekspert 2, et õled on põnevad ja tähelepanu köitvad, kuid peamine on õpetaja loovus ja mänguoskus lastele tegevuse pakkumisel. Mõlema eksperdi hinnangu kohaselt on näidis-tegevuskonspekt kooskõlas riikliku õppekavaga, tuues põhjenduseks, et on lõimitud keeleõpet, arvestatud laste vanust ja arengutaset ning on ka traditsioonide tutvustamise aspektist kooskõlas. Ekspert 1 arvates muutis konspekti mänguliseks aisakell ja jõuluvana kiri, mis tekitasid huvi. Ekspert 2 arvates ei olnud tegevuskonspekt piisavalt mänguliselt koostatud.

Näidis-tegevuskonspekt „Kingseпамäng esivanemate jõulutraditsioonides“ on mõlema eksperdi arvates sobiv kõnearendust vajavatele lastele. Ekspert 1 põhjendus oli järgnev: „Kasutatud on sobilikke tekste ja tegevusi, samuti teeb õpetaja alati kokkuvõtte räägitust (kinnistavate küsimustega) ning laseb lastel enda tegevust kommenteerida ja analüüsida. Pidevalt kinnistavate küsimuste küsimine aitab kaasa jutustamisoskuse arendamisele. Silmakäe koostöö on kõne arengu seisukohalt väga oluline. Samuti meisterdamise käigus toimub arutlemine, kuidas mida teha (kõne mõistmine).“. Eksperti hinnangut arvesse võttes võib öelda, et ta kinnitab Häidkindi (2008) seisukohta, mille kohaselt kõnearendus on tugevalt seotud praktiliste tegevustega. Ekspert 2 arvates on konspekti tegevus lastele huvipakkuv ja kaasahaarav, võimaldades erinevaid tegevusi ja andes uusi teadmisi. Lisaks põhjendas ta konspekti sobivust järgnevalt: „Õpitegevus sisaldab laste lemmiktegevusi – liikumist ja meisterdamist. Samuti on meisterdamine sihipärane tegevus mängulise tegevuse jaoks. Laps mõistab, et mänguasju on võimalik ka ise valmistada. Seega on see fantaasia ja loovuse arenduseks oluline.“ Kirjutamise mitmekesistamist heinakõrtega nime moodustamisel kommenteerisid eksperdid positiivselt. Ekspert 1 arvates tekitab selline nime moodustamine suurema huvi tähtede vastu. Ekspert 2 arvates on see väga hea loovtegevus, arendades mõtlemist ja käsitöö oskust, sealhulgas ka kätt ja kirjaoskust. Mõlemad eksperdid leidsid tegevuses kooskõla riikliku õppekavaga. Ekspert 1 tõi põhjenduseks, et tegevus arendab sotsiaalseid oskusi ning tegevuses on lõimitud keeleõpet ja kunsti. „Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2011) on kirjas, et lõimimine võimaldab lapsele huvipakkuvat teemat laiahaardelisemalt käsitleda. Ekspert 2 kommenteeris õppekavale vastavust järgnevalt: „Tegemist on mitmekülgse lapse haarava tegevusega. Loogiliselt seostatud vajadustega seotud (mänguvahendi valmistamine) õpitegevused. Antud õpitegevus õpetab leidma seoseid ja arendab mõtlemist, loovust, õpetab uusi oskusi ja rakendab varem õpitut.“.

Näidis-tegevuskonspekt „Jõulukroon Krässi jõululugu“ on mõlema eksperdi arvates kõnearendust vajavatele lastele sobiv. Ekspert 1 põhjendas seda sellega, et tegevusteks on ette nähtud piisavalt aega ja käsitletud on uusi sõnu, mida on semantiseeritud. Ekspert 2 põhjendas

oma arvamust järgnevalt: „Tulenevalt tegevusele püstitatud eesmärkidest saab antud konspekti pidada sobilikuks.“. Ekspertidelt sai küsitud, kuidas tegevuskonspektis rakendatav Kässist loo väljamõtlemine ning selle esitamine kõne arendusele kaasa aitab. Ekspert 1 hinnangul peab läbi selle laps välja mõtlema tervikliku ja sidusa teksti ning arusaadavalt kaaslastele ette kandma. Ekspert 2 hinnangul arendab see jutustamisoskust, julgust ja fantaasiat ning kinnistab olemasolevat sõnavara, samuti laiendab laste sõnavara läbi teiste laste kuulamise. Lapse kõne arenguks on vaja luua kõnekeskkond, kus ta kuuleb teiste laste kõnet ning ta saab ka ise kõnelda (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2011). Seega võib ekspertide hinnangust järeldada, et tegevus võimaldab seda. Mõlemad eksperdid leidsid tegevuses kooskõla koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga, tuues põhjenduseks erinevate valdkondade lõimimise ja erinevate oskuste arendamise.

Näidis-tegevuskonspekt „Igal jõulumärgil sama tunnusega sõber“ oli ekspert 1 arvates sobiv, kuna on kõnearenduslik. Ekspert 2 hinnangul võib tegevus tasandusrühma lastele keeruliseks osutuda ning laste tähelepanu tegevuste käigus hajuda. Kuna uurija tegi ka tegevuse lastega läbi, siis leidis, et näidis-tegevuskonspekt on siiski kõnearendust vajavatele lastele sobiv, kuna nad said sellega hästi hakkama ning tähelepanu püsis. Ekspertid leidsid, et näidis-tegevus on koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga kooskõlas, kuna laps õpib läbi mängu ning tegevus on lõimitud keeleõppega. Ugaste (2005) sõnul areneb mäng kõne mõjul ning kõne areneb mängu käigus, mistõttu on mäng ja kõne seotud.

Ekspertide soovitused näidis-tegevuskonspektide muutmiseks ja täiendamiseks

Näidis-tegevuskonspekt 1 „Õled esivanemate jõulutradsioonides“.

Ekspert 1 soovitas võimalusel uusi ja keerulisi sõnu vähendada, kuna muidu on lastele liiga palju uut informatsiooni. Ekspert 2 hinnangul olid tegevuses ka liiga pikad küsimuste-vastuste voorud. Töö autor otsustas näidis-tegevuskonspektis sõnade arvu ja küsimuste-vastuste vooru jätta samaks. Seda seetõttu, et on iga õpetaja otsustada konkreetsetest lastest lähtuvalt, kui palju sõnu ja küsimusi ta näidis-tegevuskonspektist kasutab. Õpetajatele on see materjal, millele toetuda, mis ei tähenda, et kõike seal olevat kasutama peab. Peamine on lähtuda lapse võimete ja oskuste tasemest ning vastavalt varieerida ülesannete raskusastet, kordamiste sagedust ja laste arvu tegevustes (Häidkind, 2008).

Ekspert 1 soovitas kasutada reaalseid fotosid, seda arvesse võttes lisati näidis-tegevuskonspekti ka reaalsed fotod. Ekspert 2 soovitas piltide asemel kasutada naturaalseid õlgesid. Ekspertide soovitusi kinnitavad ka Karu ja Laane (2008), kelle sõnul on soovitatav

vastandada fotosid ja reaalseid esemeid. Sellest tulenevalt sai konspekti lisatud, et võimaluse korral kasutaksid õpetajad piltide kõrval ka reaalseid õlgesid või heinu.

Mõlemad eksperdid leidsid, et tegevusse oleks võinud sisse tuua mõne mängu ja rohkem liikumist laste tähelepanu turgutamiseks. Näitena soovitas ekspert 2 sõnu koos sammudega silbitada. Töö autorile see mõte meeldis ja sõnade silbitamine sammude abil sai näidis-tegevuskonspekti lisatud. Sarnaselt ekspertide soovitusel tuleneb ka koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast (2011), et lugemise ja kirjutamise esmaseid oskusi tuleb õpetada mänguliselt.

Näidis-tegevuskonspekt 2 „Kingsepamäng esivanemate jõulutradsioonides“.

Ekspert 1 soovitas ka selles konspektis kasutada reaalseid fotosid, kuna nii tekib seos reaalse eluga. Eksperti arvamust toetab ka Karlep (2003), kelle kohaselt teksti sisu illustreerimiseks kasutatavad pildid aitavad kuulnud teksti põhjal tekkinud kujutluspilte konkretiseerida ning täiendada. Seda arvesse võttes said näidis-tegevuskonspekti reaalsed fotod lisatud, küll aga jäeti alles ka joonispildid, sest kui töö autor lastega tegevusi läbi viis, siis pakkusid need lastele huvi. Ekspert 2 soovitas tegevuse lõpus sisse tuua ka töökasvatusliku momendi, kuna mäng tekitab prügi. Töö autori meelest oli see väga hea soovitus, kuna nii õpivad lapsed enda järelt koristama ja teavad, et võivad teinekordki uuesti õlgede või heintega mängida. Samuti koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2011) on enesekohase oskusena välja toodud, et laps koristab enda järelt tegevuse lõppedes. Sellest tulenevalt sai koristamine ka töö lõpetavasse ossa lisatud.

Näidis-tegevuskonspekt 3 „Jõulukroon Krässi jõululugu“.

Ekspert 1 soovitas konspektis uusi teadmisi rohkem õpituga seostada. Töö autor pidas seda õigeks ja näidis-tegevuskonspekti sai lisatud arutlev osa eelnevatel päevadel õpitu kohta. Ekspert 2 soovitas, et kräss oleks õpetajal ka nädisena olemas, kuna pilt ei anna õiget ettekujutust. Ühtlasi on Karu ja Laane (2008) soovitanud vastandada fotosid ja reaalseid esemeid. Ekspertide soovitusi arvesse võttes sai näidis-tegevuskonspekti lisatud, et õpetajad kasutaksid võimalusel piltide kõrval ka reaalseid näidiseid jõulukroonist ja krässist. Krässidele soovitas ekspert 2 kasutust leida ka rühmaruumi kaunistamisel. Õunapuu (2011) kohaselt riputati vanasti jõulukroonid toidulaua kohale, kuna need pidid kaitsma kõige kurja eest. Tegevuse lõpetavasse ossa sai lisatud krässide riputamine rühma, kaunistamise ja põnevuse lisamiseks ka kaitse eesmärgil.

Näidis-tegevuskonspekt 4 „Igal jõulumärgil sama tunnusega sõber“.

Ekspert 1 soovitas pildikaartide hulka lisada pilte, mida eelmistes tegevustes õpiti (kräss, kingsepp, jõulukroon õled), et kinnistada viimases tegevuses varem õpitud uusi sõnu. Töö autor nõustus igati selle soovitusel ja pildikaarte täiendati, sest käsitletud sõnadest pildikaartide kasutamine aitab õpitut kokku võtta ja korrata. Karlepi (1999) sõnul on kõnearendust vajavate laste puhul suur osatähtsus kordamisel. Ekspert 2 soovitas mängude järjekorda muuta. Töö autor otsustas mängude järjekorra samaks jätta, kuna tegevuse põhieesmärk on võrdluse aluseks oleva tunnuse välja toomine ning kujundlike võrdluslauset moodustamine, seega peaks esimene mäng jääma siiski tegevuse põhiossa. Samuti on iga õpetaja valik, kumba esimesena käsitleb.

Laste eelistused kõnearendustegevustes

Peatükk annab vastuse töös esitatud kolmandale uurimisküsimusele, milles sooviti teada saada, missuguseid kõnearendustegevusi eelistavad lapsed jõulutraditsioonide käsitlemisel. Küsimusele saadi vastus läbi ekspertidele esitatud küsimustiku esimese osa vastuste, ekspertide hinnangute näidis-tegevuskonspektidele ja uurija kogemuse.

Ekspertide hinnangul eelistavad lapsed kõnearendustegevustena tegevusi ja mängu, mida saadab kõne. Näidetena toodi välja laulumängud, rahvamängud, lavastused, mõistatused, luuletused, õppekäigud ja tavapäraseid jõulutoimetusi – piparkookide küpsetamine, rühmaruumi kaunistuste meisterdamine, kingituste ja kaartide valmistamine. Põhjendusena toodi välja, et kõigi nende tegevuste käigus tekib vestlus, küsimustele vastamine, laste arvamused ja ettepanekud ehk suhtlemine, mis on kõnearendus. Ka koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2011) valdkond „Keel ja kõne“ all on välja toodud, et oluliseks peetakse lapse kõne arengu toetamist kõikides tegevustes. Tegevuste läbiviimisel peavad eksperdid oluliseks õpetaja loovust ja mängulustiga kaasaminekut. Ekspertide arvates aitavad näidis-tegevuskonspektides kasutatavad jõuluvana kirjad, jõuluvana jäetud jutukesed- ja ülesanded kõne arendusele kaasa. Nende hinnangul aitavad need luua salapära ja head emotsiooni, läbi mille on õppimine motiveeritum ning tulemusrikkam. Lisaks arvati, et nii täieneb sõnavara, areneb teksti mõistmise- ja analüüsivõime. Ekspertid leidsid, et igasugune mäng sõnaga on tasandusrühmas olulisel kohal. Lisati, et häälimine ja häälikute kuulmine on aluseks lugema ja kirjutama õppimisele. Nii eksperdid kui ka uurija leidsid, et lastele sobib küsimuste küsimine

jutulugemise järgselt, kuna nii nad töötavad loetud teksti uuesti läbi. Tammemäe (2013) sõnul tuleb õpetada jutustamist, kus õpetaja motiveerib last suunavate küsimustega etteloeatud teksti oma sõnadega ümber jutustama. Ekspertid ja uurija leidsid, et tegevused peaksid olema mitmekesised, mängulised ja kaasahaaravad ning pakkuma põnevust, kuna nii on lapsed uute teadmiste omandamisel motiveeritud.

Näidis-tegevuskonspektide kasulikkus õpetajatele

Järgnevalt saadakse vastus neljandale uurimisküsimusele, milles sooviti teada saada, mil määral on koostatud näidis-tegevuskonspektid ekspertide hinnangul õpetajatele jõuluteema käsitlemisel abiks.

Näidis-tegevuskonspekti „Õled esivanemate jõulutradsioonides“ .

Ekspert 1 leidis, et näidis-tegevuskonspekt on õpetajatele abiks jõulutradsioonide käsitlemisel, kuna on tekst jõulutradsioonidest ning tegevus piisavalt mänguline. Ekspert 2 leidis, et kuna õpetajad on isiksustena erinevad ja määrav roll on lastel, siis ei saa kunagi olema ükski konspekt kõiki õpetajaid rahuldav, kuid iga konspekt on abiks ideede saamisel.

Näidis-tegevuskonspekt „Kingsepamäng esivanemate jõulutradsioonides“.

Mõlema eksperdi arvates on näidis-tegevuskonspekt jõulude käsitlemisel õpetajatele abiks. Ekspert 2 põhjendas järgnevalt: „Seda konspekti ma kasutaksin. Piisavalt erinevaid mängulisi õpitegevusi. Laste tegevusel suurem osakaal kui õpetaja tegevusel. Õpetajal nähtavalt inspireerija roll ja lastel tegutsemine. Naturaalsed ehedad vahendid.“

Näidis-tegevuskonspekt „Jõulukroon Krässi jõululugu“.

Näidis-tegevuskonspekti kasu õpetajale jõulude käsitlemisel hindasid eksperdid erinevalt. Ekspert 1 arvates on konspekt sobiv, kuna tegevused on ette antud ja saab tegevuseks kuluvat aega arvestada. Ekspert 2 arvates on iga tegevuskonspekt kondikava tegevuse jaoks, mis võib mõnikord tegevuse läbiviimisel hoopis takistuseks saada. Tema arvates on tegevuse läbiviimisel kõige tähtsam isiksus, kes tegevuse huvitavaks või mittehuvitavaks teeb.

Näidis-tegevuskonspekt 4 „Igal jõulumärgil sama tunnusega sõber“.

Ekspertid leidsid, et õpetajal on näidis-tegevuskonspektis jõuluteema käsitlemisel kasu, kuna see on ideena kasutatav ja aitab jõuluteemat kokku võtta.

Töö piirangud

Töö esimeseks piiranguks võib pidada valimi vähesust ekspertide ja laste osas. Suurem valimi hulk tulevikus aitaks näidis-tegevuskonspekte põhjalikumalt hinnata ja parendada. Töö teiseks piiranguks võib pidada, et tegevusi ei saadud peale muudatuste tegemist katsetada.

Kolmandaks piiranguks võib pidada vähesel määral võõrkeelsete allikate kasutamist, autori kehva võõrkeelte oskuse tõttu.

Töö praktiline väärtus ja väljund

Bakalaureusetöö praktiliseks väärtuseks on näidis-tegevuskonspektide (Lisad 1-4) olemasolu koolieelse lasteasutuse õpetajatele jõulude käsitlemiseks tasandusrühmas. Näidis-tegevuskonspektid aitavad lihtsustada õpetajate tööd jõuludega seonduvate tegevuste planeerimisel ja läbiviimisel. Näidis-tegevuskonspektid sobivad käsitlemiseks ka tavarühmas. Tulevikus sarnaste näidis-tegevuskonspektide koostamine teiste pühade käsitlemiseks aitaks õpetajate tööd oluliselt lihtsustada.

Tänuõnad

Soovin tänada eksperte ja tasandusrühma lapsi, kes uurimuses osalesid.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Merilin Matson

.....

21.05.2018

Kasutatud kirjandus

- Dodd, B. (2005). *Differential diagnosis and treatment of children with speech disorder* (2 ed.). London: Whurr Publisher.
- Elkind, D. (2007). *The Power of Play: Learning What Comes Naturally*. Cambridge: Da Capo Press.
- Gagné, R. M. & Driscoll, M. P. (1992). *Õppimise olemus ja õpetamine*. Tartu: TÜ kirjastus.
- Haavik, Õ. (1996). *Eesti rahvakombeid läbi aastaringi*. Tallinn: MKK trükikoda.
- Habicht, A. & Kask, H. (2017). *Teekond erilise lapse kõrval*. Tallinn: Puffet Invest OÜ.
- Hallap, M. & Padrik, M. (2008). *Lapse kõne arendamine*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Hiiemäe, M. (1998). *Rahvakalendri tähtpäevi*. Tallinn: Kirjastus Koolibri.
- Hiiemäe, M. (2010). *Pühad ja argised ajad rahvakalendris*. Tallinn: Kirjastus Varrak.
- Häidkind, P. (2008). Erivajadustega lapsed lasteaia. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 208; 209;214). Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Kala, H. (2008). Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid ning põhimõtted. E. Kulderknup (Toim), *Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus* (lk 7). Tartu: OÜ Greif.
- Kalmre, E. (1999). *Kuuldust-nähtust. Tänapäeva folkloorist IV*. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum.
- Karlep, K. (1998). *Psühholingvistika ja emakeeleõpetus*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Karlep, K. (1999). *Emakeele abiõpe I*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Karlep, K. (2003). *Kõnearendus*. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Karu, H., & Laane, L. (2008). *Kõnearendusmängud. Õppemänge koolieelikute sõnavara ja grammatika arendamiseks*. Tartu: Atlex.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2011). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Kuusik, Ü., Kaasik, B., Lillipuu, Ü., Seero, H-M., Viks, M. (2007). *Väikelapse kõne, keele ja tunnetustegevuse areng*. Tallinn: Trükikoda Iloprint.
- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk.
- Lään, C. (2012). *Rahvakalendri tähtpäevi*. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Löfström, E. (2011). *Tegevusuuringu käsiraamat*. Külastatud aadressil [file:///C:/Users/Kasutaja/Downloads/Erika_Lofstrom_Tegevusuuringu_kasiraamat%20\(5\).pdf](file:///C:/Users/Kasutaja/Downloads/Erika_Lofstrom_Tegevusuuringu_kasiraamat%20(5).pdf)
- Niilo, A., & Kikas, E. (2008). Lapse areng ja tema mäng. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 120). Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
- Nugin, K., & Õun, T. (2017). Vögotski sotsiaalkultuuriline ehk kultuur-ajalooline teooria. K.

- Kingo (Toim), *Õppe- ja kasvatustegevus lasteaias* (lk 34). Tartu: AS Atlex.
- Sarapuu, H. (2001). Lapse keeleline areng. *Väikelaps ja tema kasvukeskkond*, II, 114.
- Tamjärv, M., Siirman, V. (Koost). (2011) *Jõulud*. Tallinn: Grenader Kirjastus.
- Tammemäe, T. (2013). Lasteaiaõpetaja töö tasandusrühmas. L. Lilleoja (Koost), *Erivajadusega laps lasteaias. Abimaterjal õpetajakoolituse üliõpilasele (lk 17-22)*. Tallinn: Eduko.
- Tedre, Ü. (Koost). (1985). *Vanadest eesti rahvakommetest kaasaegsete tavanditeni*. Tallinn: Kirjastus Perioodika.
- Toomas, M. (1991). Jõulude ajaloost. Arnover, E., & Kangur, A. (Koost), *Väike jõuluraamat (lk 13)*. Tallinn: Kirjastus Perioodika.
- Traat, H. (2016). *Õpperada „Kännukuninga saladused“ Tartu Sanatooriumi pargi liikumisrajal kui õppevahend 5-7aastastele lastele*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Tulviste, T. (2008). Miks uuritakse kõne arengut? E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 39). Tartu: Tartu ülikooli kirjastus.
- Ugaste, A., (2005). IV Laps ja mäng. K. Henno (Toim), *Laps ja lasteaed* (lk 155-156). Tartu: AS Atlex.
- Vals, B. (2016). *Abimaterjal õpetajale 5-7aastaste lastega õppekäigu läbiviimiseks ja looduse väärtustamise õpetamiseks taevaskodade matkarajal*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Veisson, M., Vesiko, M., Rätsep, J., Jegorova I., Mutso, I., Haljaste, A., & Lukanenok, K. (2008). *Lapsevanematele erivajadustega lastest*. Tartu: AS Atlex.
- Vihalemm, T. (2014). Vaatlus. *Vaatluse liigid*. Külastatud aadressil <http://samm.ut.ee/vaatlus>
- Viires, A. (2005). *Meie jõulude lugu*. Tartumaa: OÜ Greif trükikoda.
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja Kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu ülikooli kirjastus.
- Õunapuu, P. (2001). *Pühad ja argised kombed*. Tallinn: AS Pakett trükikoda.
- Õunapuu, P. & Karron, L. (2012). *Nii meil jõulud tuppa toodi*. Tallinn: Kirjastus Varrak.

Lisad

Lisade sisukord

Lisa 1. Näidis-tegevuskonspekt „Õled esivanemate jõulutraditsioonides“

Lisa 2. Näidis-tegevuskonspekt „Kingsepamäng esivanemate jõulutraditsioonides“

Lisa 3. Näidis-tegevuskonspekt „Jõulukroon Krässi jõululugu“

Lisa 4. Näidis-tegevuskonspekt „Igal jõulumärgil sama tunnusega sõber“

Lisa 5. Küsimustik ekspertidele

Lisa 1. Näidis-tegevuskonspekt „Õled esivanemate jõulutradsioonides“

TEGEVUSE TEEMA: Õled esivanemate jõulutradsioonides

TEGEVUSE VALDKOND: keel ja kõne, mina ja keskkond, kunst.

LASTE VANUS: 6-7.eluaasta

LASTE ARV: 6 last

KOOSTAJA: Merilin Matson

KUUPÄEV: 12.12.2016

AEG: 40 minutit

ÜLDOSKUSED: Tunnetus- ja õpioskused, sotsiaalsed oskused.

EESMÄRGID: Laps teab õlgede tähtsust esivanemate jõulutradsioonides.

Laps jutustab kuuldud teksti ja nähtud pildi alusel õlgedest.

EELDUSED: Laps tahab tegevust kaasa teha. Laps oskab kuulata.

VAHENDID: Jõuluvana kiri (Tekst 1). Jutuke õlgede tähtsusest esivanemate jõulutradsioonides (Tekst 2). Näitlikustamiseks lastele näidata pilte õlgedel olevatest lastest (Joonis 2). Jõuluvana jäetud ülesanne paberil (Tekst 3). Teemapilt – toas, põrandal istuvad 3 last, neist paremal on õleviht (Joonis 1). Jutukese kohta käivad küsimused võib õpetaja endale välja kirjutada. Paberil olevad jutukesed/ülesanded kerida rulli ja siduda paelaga kinni. Joonistuse jaoks paber ja joonistamise vahendid, õled/heinad.

EELNEVAD TEGEVUSED: Õpetaja kirjutab valmis jõuluvana kirjad ja jutukese õlgedest. (Käsitsi kirjutatud jõuluvana kirjad mõjuvad lapsele reaalsemalt)

Aeg	Tegevuse etapp, õpetaja tegevus	Lapse tegevus	Märkused
5 min	<p>Sissejuhatus</p> <p>Õpetaja suunab lapsed põrandale, poolringi istuma.</p> <p><i>Tere hommikust, sõbrad!</i></p> <p><i>Mis päev täna on? Mis kuu? Mis kuupäev? Mis aasta?</i></p> <p><i>Vaatame, kui hästi meil enda rühma luuletus meeles on:</i></p> <p>(luuletus vastavalt rühma traditsioonidele)</p> <p>ME PÄIKESE LAPSED OLEME. MEIL PÄIKSEKIRED PEOS. JA PÄIKSESÄRA NÄOS. ME MÄNGIME JA JOOKSEME. MEIL PÕUES IKKA PÄIKENE.</p> <p>Aga kas õues on ka täna päikene? Milline ilm oli, kui te lasteaeda tulite? Milline ilm on praegu?</p>	<p>Lapsed kogunevad põrandale poolringi istuma.</p> <p><i>Tere hommikust!</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - pakuvad erinevaid vastuseid. - avaldavad arvamust luuletuse lugemise kohta. - loevad koos õpetajaga luuletust. - mõtlevad ilma peale lasteaeda tulles ja vaatavad aknast, milline ilm on hetkel ning arutlevad kõik koos - räägivad, milline ilm oli hommikul nende 	<p><i>Hommikuring on laste tähelepanu haaramiseks.</i></p> <p>*Põnevuse lisamiseks võib võtta paberi, iga voldi vahele kirjutada vastus oma küsimusele.</p> <p>Peale küsimuse küsimist avada vort ja lasta enne õige vastuse väljaütlemist lastel ise lugeda/kontrollida vastust.</p> <p>Luuletuse kinnistamiseks teha kaasa sobivaid liigutusi.</p> <p>*Arutelu lõbusamaks muutmiseks võib ka kehakeelega kaasa rääkida. Näiteks kui õues</p>

	<p>Millised ohud on sellise ilmaga õues olles?</p> <p>*Õpetaja tilistab aisakella.</p> <p><i>Lapsed, mis see on?</i></p> <p><i>Mis sellega tehakse?</i></p> <p><i>Kellele see kuulub?</i></p> <p>* Õpetaja teatab, et see kuulub jõuluvanale, kes oli lasteaias käinud ning aisakella maha unustanud kui lastele kirja tooma tuli:</p> <p><i>Teate, lapsed, mul oli täna hommikul laua peal see aisakell ja jõuluvana jäetud kiri. Vaadake, kas kiri on ikka mu laua peal?</i> (osutab käega laua poole)</p> <p>Palub ühel lapsel kirja hommikuringi tuua.</p> <p>Valib lapse, kes saab kirja avada.</p> <p><i>Kuidas te soovite, kas tahate ise kirja lugeda või loen mina teile kirja ette?</i></p>	<p>kodu juures.</p> <ul style="list-style-type: none"> - räägivad ilmastikust tulenevatest ohtudest (libedus jne) - pakuvad, mida õpetaja tilistas - pakuvad, mida sellega tehakse ja kellele see kuulub - lapsed silmitsevad lauda. - üks laps toob kirja hommikuringi. - avab kirja. - avaldavad arvamust kirja ettelugemise kohta. 	<p>külm, siis võtta endalt kahe käega ümbert kinni justkui külmetaks.</p> <p>* Võib lastele öelda, et kiri kadus ära ja paluda neil see esmalt üles otsida.</p>
12 min	<p>Põhiosa</p> <p>Õpetaja/laps loeb jõuluvana kirja ette (Tekst 1).</p> <p>* Koos lastega räägitakse peale igat 1-2 lauset sisu ja tundmatud mõisted läbi (esivanem, kombed jne).</p>	<p>Lapsed kuulavad jõuluvana jäetud kirja sisu.</p> <ul style="list-style-type: none"> - räägivad kirja sisust koos õpetajaga. - küsivad küsimusi. 	<p>*Laste lugemisoskusest olenevalt võib lasta ka mõnel lapsel kirja ette</p>

	<p><i>Ma loen teile nüüd jõuluvana jäetud jutukese ette, kuulake hoolega ja jätke meelde (Tekst 2)!</i></p> <p><i>* Jutukese lugemise ajal ja lugemise järgselt küsib kinnistavaid küsimusi etteloeu kohta ning arutleb koos lastega jutu sisu üle. Õpetaja küsib jutukeses olevate sõnade tähendust (õled, (jõulu)traditsioon, sületäis, kaitse-ja viljakusmaagia, õlekimp, summutamine, tõrjumine). LISAKS HÄÄLITAKSE SÕNAD MITU KORDA LÄBI!</i></p> <p><i>Mulle tundub, et jõuluvana soov on, et me teaksime õlgede tähtsust meie esivanematele jõulude ajal.</i></p> <p><i>Mis teie arvate?</i></p> <p><i>Lapsed, ohoo (sosinal), jõuluvana jättis meile ühe mõistatusliku pildi koos ülesandega.</i></p> <p><i>Mis te arvate, mis ülesande jõuluvana meile jättis?</i></p> <p><i>Mille jaoks see pilt võiks olla?</i></p> <p><i>Ma loen teile ette, kuulake hoolega (Tekst 3).</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - püüavad mõistete tähendust seletada. - kuulavad jutukest õlgedest. - vastavad küsimustele. - lisavad omapoolseid arvamusi + kogemusi. - püüavad sõnadele õigeid tähendusi leida. - häälivad sõnu koos õpetajaga. - kuulavad, avaldavad arvamust. - räägivad tekkinud mõtetest, avaldavad arvamust. - kuulavad, milline ülesanne neid ees on ootamas. 	<p>lugeda.</p> <p><i>Eesmärgist informeerimine, laste motiveerimine.</i></p> <p><u>*Tegevuse mitmekesistamiseks võib uusi sõnu üheskoos sammudega silbitada, et oleks vahepeal ka liikumist ja sõnad kinnistuksid paremini.</u></p> <p><i>Uue materjali edastamine</i></p> <p><i>* Õpetaja näitab pilti õlgedest, võimalusel annab ka reaalseid õlgi või heinu katsuda.</i></p>
--	---	--	---

			Õppimise suunamine
15 min	<p>Kinnistamine</p> <p><i>Nonii, mis me tegema peame?</i></p> <p>*Õpetaja näitab lastele pilti (Joonis 1, 2, – õpetaja ise valib, millist näitab). Siin pildil on lapsed, kes tahtsid sel aastal veeta jõule esivanemate traditsioonide järgi, kuid nad ei tea päris täpselt, mida nad selleks tegema peavad. Nad teavad, et vanasti kasutati õlgesid, kuid nad ei tea kuidas ja milleks. Sinul on nüüd võimalus olla neile õpetajaks. Ole hea ja aita neid lapsi. Räägi neile õlgedest, sest sina ju tead.</p> <p><i>Räägi kõigepealt ise, mis sulle meelde jäi ja siis ma küsin abistavaid küsimusi juurde, kui vaja.</i></p> <p>Abistavad küsimused:</p> <p>Mida sa siin pildil näed?</p> <p>Kuhu lapsed peaksid pildil minema, et nad tegutseksid esivanemate traditsioonide järgi?</p> <p>Kuidas vanasti veel õlgesid nimetati?</p> <p>Miks toodi vanasti õled tuppä?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - vastavad kuuldu põhjal. - lapsed kuulavad ülesannet. - uurivad pilti. - kuulavad, mida õpetaja räägib. - mõtlevad, mida ta õlgedest teavad. - räägivad seda, mis neile meelde jäi. - vastavad õpetaja esitatud küsimustele. - küsivad ise küsimusi, kui neid tekib. 	<p><i>Õpitu omandamist</i></p> <p><i>kinnitava</i></p> <p><i>soorituse esilekutsumine</i></p> <p>*Võib laste teadmised märksõnadena paberile kirjutada ja siis see omakorda „jõuluvanale“ kirjana saata.</p>

	<p>Miks oli jõuludeajal hea õlgede peal olla?</p> <p>Milliseid tegevusi jõuludeajal õlgedel tehti?</p> <p>Mida ennustati õlgede lakkeviskamisega?</p> <p>Mida tehti õlgedega kui jõulud olid läbi saanud?</p> <p>Mis on tänapäeval jõulude ajal sama tähtis kui vanasti olid õled?</p> <p><i>Te olete kõik tõesti väga tublid! Aga teate, mis me nüüd tegema hakkame? Nüüd joonistame kõik koos enda teadmised paberile ja siis saate selle põhjal hiljem enda emmedele-issidele ka rääkida, mida te täna teada saite.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - kuulavad, mis edasi tegema hakkavad - hakkavad enda teadmisi paberile joonistama. 	<p><i>Õpitu kinnistamine.</i></p> <p>* Küsida joonistamise ajal joonistuste kohta küsimusi. Arutada kõigiga koos peale joonistuste valmimist piltidest ja uutest teadmistest õlgede kohta.</p>
8 min.	<p>Lõpetamine</p> <p>Kui kõigi lastega on ülesanne läbi tehtud, siis kutsub õpetaja korraks lapsed kokku, et küsida nende arvamust tegevuse kohta (poolstruktureeritud intervjuu lastega).</p> <p><i>Lapsed, tulge istume nüüd kõik siia poolringi.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - kogunevad poolringi istuma 	<p><i>Õpitu üldistamine</i></p>

<p><i>Nüüd te teate, et õled on meie esivanemate jaoks olnud väga tähtsad.</i></p> <p><i>Sa olid väga tubli, sest sulle jäi päris palju meelde.</i></p> <p><i>Ma ütlen sinu teadmised jõuluvanale edasi ja ta kindlasti rõõmustab.</i></p> <p><i>Kuidas teile meeldis jõuluvanalt kirju saada?</i></p> <p><i>Mis teile selle tegevuse juures meeldis?</i></p> <p><i>Mis teile selle tegevuse juures ei meeldinud?</i></p> <p><i>Mida ootasite, aga mida ei tulnudki?</i></p> <p><i>Kas sa sooviksid ka ise õlgedest midagi meisterdada?</i></p> <p><i>Seljuhul ma kirjutan jõuluvanale, et ta saadaks meile ülesande, kus me saaksime meisterdada!</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - on rahul ülesande sooritamise üle. - avaldab arvamust oma teadmiste edastamiseks jõuluvanale. - avaldavad arvamust tegevuse kohta. - avaldavad arvamust õlgedest meisterdamise kohta. 	<p><i>Soorituse hindamine,</i></p> <p><i>Tagasiside andmine.</i></p>
--	--	--

Tekst 1. JÕULUVANA KIRI

ARMSAD SÕBRAD! MINA KUULSIN, ET TEIE LÄHETE JUBA UUEL AASTAL KOOLI JA MUL TEKKIS ÜKS TORE MÕTE. KOOLI LÄHEVAD JU KÕIK TARGAD LAPSED! MINA TAHAKSIN SAMUTI KAASA AIDATA TEIE TARGAKS SAAMISELE! SELLEKS JÄTAN MA NÜÜD MÕNDA AEGA TEIE ÕPETAJALE JUTUKESI ESIVANEMATE JÕULUDEST. TEIE KUULAKE NEID JUTTE HOOLEGA, SEST ESIVANEMATE KOMBEID ON OLULINE TEADA. KUI ÕPETAJA KOOS TEIEGA JUTUKESED LÄBI ON ARUTANUD, SIIS ANNAB TA TEILE MINU JÄETUD ÜLESANDED. PIDAGE MEELES – PÄKAPIKUD PIILUVAD, KAS TE IKKA

TÄIDATE MU ANTUD ÜLESANDEID HOOLEGA! JA TEATE, KUI MA KUULEN, ET OLETE VÄGA HOOLEGA NEID ÜLESANDEID TÄITNUD, SIIS JÕULUPEOL NÄEME JA TOON TUBLIDELE LASTELE KINGITUSE KA KAASA! VAHVAT TARGAKS SAAMIST!

- TEIE JÕULUVANA.

Tekst 2. JUTUKE ÕLGEDE TÄHTSUSEST

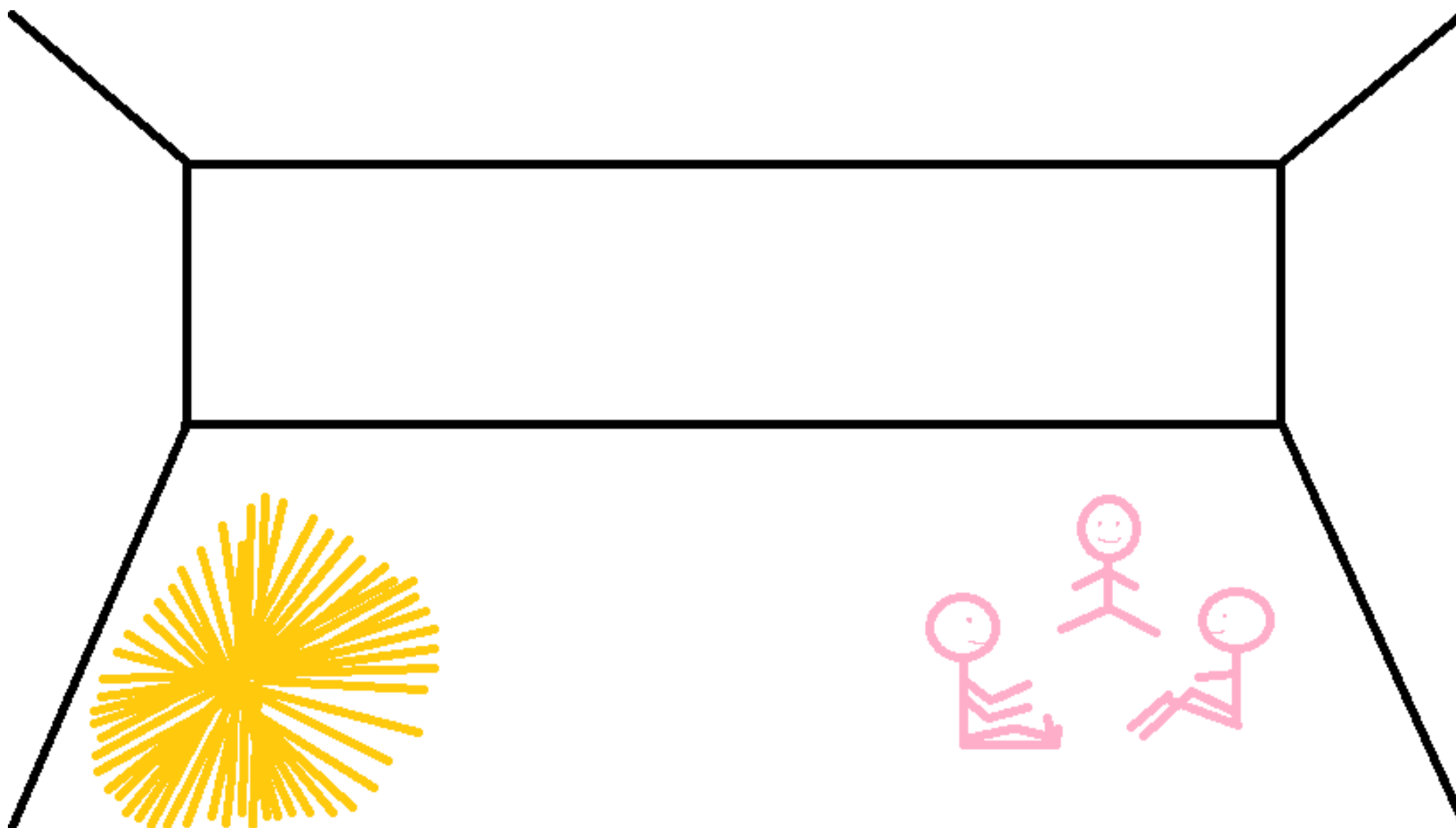
Jõulutraditsioonide juures on väga tähtsal kohal õled. Jõulude ajal olid õled nii olulised, et mõnel pool nimetati õlgesid jõuludeks – kui öeldi, et jõulud on sisse toodud, tähendas see, et õled olid põrandale toodud (Õunapuu, 2001). Tuppa toodi rukki-, odra-, kaeraõlgi või heinu (Haavik, 1996). Õlgesid ei toodud tuppa põranda soojustamise eesmärgil, vaid sellel oli palju olulisem tähendus – kaitse- ja viljakusmaagia (Tamjärv, Siirman, Eesti Vabaõhumuuseum (2011)). Enne jõule tõi peres olev meesterahvas õled tuppa, küsides sisse astudes „Kas tahate jõulusid vastu võtta?“. Õlgesid toodi tuppa kolm sületäit. Igale sissetoodud sületäiele hüüdsid lapsed: „Tere jõulud, tere jõulud, tere jõulud“. Õlgesid hoiti toas täpselt nii mitu päeva kui õlgedetooja oli öelnud jõulude pikkuseks. Jõulude lõppedes viidi väge täis õled loomadele söödaks, et nad kasvaks ja edeneks (Õunapuu, 2001). Tähtis toiming oli õlekimpude lakkeviskamine, mille pealt ennustati tulevast viljasaaki – mida rohkem õlgi lae külge kinni jäi, seda paremat saaki oli oodata (Hiimäe, 1998). Jõuludeajal ei tohtinud külasolevaid hingesid häirida ning ka seetõttu laotati põrandale õled – need summutasid astumisel tekkivat müra. Pererahvas magas jõuludeajal õlgedel, et hinged saaksid voodites magada. Samuti usuti, et õlgedel pikutamine tõi tervist ja jõudu (Tamjärv, Siirman, Eesti Vabaõhumuuseum (2011)). Vanal ajal polnud õlgedeta õigeid jõulupühi – õlgedel vesteldi, tehti nalja, küsiti mõistatusi üksteiselt, müراتi (Haavik, 1996). Ajapikku on jõulukuusk tõrjunud õled ning muutunud jõulutähiseks (Tamjärv, Siirman, Eesti Vabaõhumuuseum (2011)).

Tekst 3. JÕULUVANA JÄETUD ÜLESANNE

ARMSAD SÕBRAD, NÜÜD TE SAITE TEADA, KUI OLULISED OLID ÕLED MEIE ESIVANEMATELE JÕULUDE AJAL. KUID MINA SOOVIN TEADA, KUI PALJU TEILE MEELDE JÄI. SELLEKS JÄTSIN MA TEILE ÜHE ABISTAVA PILDI KOOS KÜSIMUSTEGA. ÕPETAJA KUTSUB TEID ENDA JUURDE NING TEIE VASTAKE JA RÄÄKIGE TALLE NII PALJU KUI TEILE MEELDE JÄI. KOOLIS ON JU KA NII, ET ÕPETAJA ÕPETAB TEILE MIDAGI JA PÄRAST TEHAKSE TEILE TEADMISTE KONTROLL – SEE ÜLESANNE ON ETTEVALMISTUS KOOLIKS. HILJEM JOONISTATE ENDA TEADMISED PABERILE. JOONISTATUD PILT JÄÄB TEILE JA SAATE PÄRAST EMMEDELE-ISSIDELE SELLE ABIL RÄÄKIDA ÕLGEDE TÄHTSUSEST ESIVANEMATE JÕULUTRADITSIOONIDEST. JÕUDU TÖÖLE!

- TEIE JÕULUVANA

Joonis 1. Abistav pilt

Joonis 2. Cowboy games for children (Soard, s.a.)

Kasutatud kirjandus

Haavik, Õ. (1996). *Eesti rahvakombeid läbi aastaringi*. Tallinn: MKK trükikoda.

Hiiemäe, M. (1998). *Rahvakalendri tähtpäevi*. Tallinn: Kirjastus Koolibri. Tamjärv, M., Õunapuu, P. (2001). *Pühad ja argised kombed*. Tallinn: AS Pakett trükikoda.

Siirman, V., & Eesti Vabaõhumuuseum. (Koost). (2011) *Jõulud*. Tallinn: Grenader Kirjastus.

Pilt lastest õlgedel 2

Soard, L. (s.a). *Cowboy games for children*. Külastatud aadressil https://kids.lovetoknow.com/wiki/Cowboy_Games_for_Children

Lisa 2. Näidis-tegevuskonspekt „Kingsepamäng esivanemate jõulutradsioonides“

TEGEVUSE TEEMA: Kingsepamäng esivanemate jõulutradsioonides.

TEGEVUSE VALDKOND: keel ja kõne, liikumine, matemaatika, mina ja keskkond, kunst.

LASTE VANUS: 6.-7.eluaasta

LASTE ARV: 6 last

KOOSTAJA: Merilin Matson

KUUPÄEV: 13.12.2016

AEG: 40 minutit

ÜLDOSKUSED: mänguuskused, tunnetus- ja õpioskused, sotsiaalsed oskused.

EESMÄRGID: Laps oskab mängida kingsepamängu.

Laps annab oma mõtteid suulises kõnes edasi.

Laps nimetab sarnasust esemete ning A- ja I-tähekuju vahel.

EELDUSED: Laps on tegevusest huvitatud.

VAHENDID: jõuluvana kiri (Tekst 4), tegevust iseloomustav pilt (Joonis 3), reaalne pilt tegevusest (Joonis 5), mängu kirjeldus (Tekst 5), heinad/õled, tugevam lõng, näitlikustamiseks I- ja A-täht, tähestik, pilt kingsepast (Joonis 5).

EELNEVAD TEGEVUSED: Õpetaja kirjutab paberile jõuluvana kirja, paneb valmis vajalikud vahendid.

Aeg (min)	Tegevuse etapp, õpetaja tegevus	Lapse tegevus	Märkused
5 min	<p>Sissejuhatus</p> <p><i>Tere hommikust lapsed!</i></p> <p><i>Alustuseks loeme meie rühma luuletust.</i></p> <p>(luuletus vastavalt rühma traditsioonidele)</p> <p>ME PÄIKESE LAPSED OLEME.</p> <p>MEIL PÄIKSEKIURED PEOS.</p> <p>JA PÄIKSESÄRA NÄOS.</p> <p>ME MÄNGIME JA JOOKSEME.</p> <p>MEIL PÕUES IKKA PÄIKENE.</p> <p><i>Mis päev meil täna on? Mis kuupäev? Mis kuu? Mis aastaaeg? Vaadake aknast, milline ilm täna on?</i></p> <p><i>Rääkige mulle, mis me eile tegime/õppisime?</i></p> <p><i>Just, teile on väga hästi meelde jäänud! Teate, täna on jätnud jõuluvana mulle uue kirja. Seega, peame me edasi olema sama tublid kui eile, sest nii me saame targemaks</i></p>	<p>Lapsed tervitavad ja loevad koos õpetajaga luuletust.</p> <ul style="list-style-type: none"> - mõtlevad kaasa ja vestlevad õpetajaga. - räägivad, milline ilm oli hommikul lasteaeda tulles. - räägivad, mida nad eile tegid ja õppisid. - räägivad, mis neile õlgedest meelde jäi. - reageerivad erinevalt jõuluvana kirjast kuuldes. - räägivad, miks nemad 	<p><i>Hommikuring on laste tähelepanu haaramiseks.</i></p> <p><i>Eelnevalt õpitu kordamine</i></p> <p><i>Informeerimine eesmärgist ja</i></p>

	<p><i>ja jõuluvana tahab siis veelgi enam meile külla tulla.</i></p> <p><i>Kirjutasin eile jõuluvanale teie soovi edasi, vaatame, kas ta täna on jätnud meile õlgedest meisterdamise ülesande.</i></p> <p>Õpetaja laseb ühel lastest kirja avada.</p> <p>Loeb kirja sisu ette või loeb koos mõne lapsega (Tekst 4).</p>	<p>tahavad targemaks saada.</p> <ul style="list-style-type: none"> - avab kirja. - kuulavad kirja sisu. 	<p><i> motiveerimine õppima</i></p>
15 min	<p>Põhiosa</p> <p><i>Nii, lapsed, mis me siit kirjast teada saime?</i></p> <p><i>Just, meil tuleb üles otsida vihje selle mängu kohta</i></p> <p>(Joonis 3).</p> <p><i>Ohoo, leidsitegi üles! Tuleme istume siia poolkaarde.</i></p> <p>Õpetaja laseb leidjal valida, kas ta avab vihje ise või laseb kellelgi teisel avada.</p> <p><i>Aseta vihje põrandale nii, et me kõik näeksime.</i></p> <p><i>Vihjeks on meil pilt, mida te sellel pildil näete?</i></p> <p>Räägitakse ühekaupa läbi kõik, mis pildil näha.</p> <p><i>Mis te arvate, kuidas see mäng käib?</i></p> <p><i>Mis võiks olla see ese, millele nad pihta püüavad saada?</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Me peame vihje üles leidma ja siis saame teada, mis edasi tuleb teha.</i> - asuvad rühmas vihjet otsima. - tulevad poolkaarde. - vihje avaja asetab selle põrandale nii, et kõigile oleks nähtav. - räägivad, mida nemad pildil näevad. - avaldavad arvamust, kuidas mäng võiks käia. 	

	<p><i>Võib ka nii öelda, seda nimetatakse kingsepaks ja selle mängu nimi ongi kingsepamäng. HÄÄLIME – KINGSEPP. Mis või kes on kingsepp?</i></p> <p><i>Kingsepp on ameti nimetus. Kui teie jalanõud juhtuvad katki minema, siis kingsepp on see, kes need ära parandab.</i></p> <p><i>Vanasti aga mängiti kingsepamängu, sest see oli seotud viljasaagiga. Kingsepamängu mängimine tõi peresse suure viljasaagi. Mis see viljasaak on? Vanasti oli suur viljasaak perekondadele väga oluline, sest sellest sõltus loomade ja inimeste enda toidulaud.</i></p> <p><i>Õpetaja küsib kinnistavaid küsimusi:</i></p> <p><i>Mis on vili?</i></p> <p><i>Miks oli viljasaak inimestele oluline? Mida viljast teha saab?</i></p> <p><i>Mida head kingsepamängu mängimine endaga kaasa tõi?</i></p> <p><i>Ma räägin teile, kuidas see mäng täpselt käib - (Tekst 5).</i></p> <p><i>*Samal ajal hoiab käes näitlikustamiseks ka reaalselt pilti (Joonis 4).</i></p> <p><i>Mida meil selleks mänguks vaja läheb?</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - nimetavad kingseppa erinevate sõnadega. - häälivad ja püüavad seletada, kes/mis on kingsepp. - räägivad enda kogemustest/teadmistest seoses jalanõude parandamisega. - kuulavad ja räägivad kaasa. - vastavad kuuldud jutu ja enda teadmiste põhjal küsimustele. - kuulavad, kuidas mäng käib. 	<p><i>Uue materjali edastamine.</i></p> <p><i>Õpitu omandamist kinnitava soorituse esilekutsumine</i></p> <p><i>Õppimise suunamine</i></p>
--	---	---	--

	<p><i>Aga kust me kingsepa saada võiksime?</i></p> <p><i>Just nii! Teeme igaüks endale oma kingsepa. Vot see ongi meie oodatud meisterdamise ülesanne!</i></p> <p><i>Aga kust me heina selle meisterdamiseks saada võiksime?</i></p> <p><i>Teate, jõuluvana mõtles meie peale ja jättis meile heina, kuid nüüd tuleb teil see hein üles otsida (sosinal, huvi äratava tooniga).</i></p> <p><i>Väga vahva, leidsitegi! Ma aitan selle hommikuringi nurka tõsta. Seejärel avab koti.</i></p> <p><i>Aga enne, kui me heinaga tööle saame asuda, näitan teile veel pilti kingsepast, siis on meil kergem meisterdada.</i></p> <p><i>Õpetaja näitab pilti kingsepast (Joonis 5).</i></p> <p><u><i>Kõige parem oleks, kui õpetajal oleks reaalne kingsepp näitamiseks!</i></u></p> <p><i>Vaadake pilti, kas te oskate pildi põhjal öelda, kuidas kingseppa meisterdada?</i></p> <p><i>Kas asume meisterdama?</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - ütlevad, mida kingsepa mängimiseks nende arvates vaja läheb. - ise teeme! - toome kellegi käest, kellel on. - millal jõuluvana küll siin käis? Hakkavad heina otsima. - vaatavad heinakotti ja pilti kingsepast. - räägivad, kuidas nende arvates saaks heinast kingsepa meisterdada. 	<p>*Õpetaja võiks koti avamisel lasta igal lapsel heina ka nuusutada – teadmiste omandamine läbi erinevate meelte.</p> <p>Meisterdamise ajal: <i>Lapsed, jõuluvana tahtis kontrollida, kas te juba tähti tunnete, selleks palus</i></p>
--	---	--	---

	<p><i>Kõigepealt vali endal meelepärane lõng. Seejärel võtame igaüks 3 pihutäit heinu ja seome need kolm hulka omavahel ülemisest otsast kokku. (Kergem variant on, kui igale lapsele on heinaviht juba valmis pandud ja ülemine ots kinni seotud)</i></p> <p><i>Sidumisel õpetaja abistab.</i></p> <p><i>Nüüd tõmbame need kolm hulka üksteisest eemale ja seome kõik 3 alumist otsa eraldi kinni.</i></p> <p><i>Nüüd võtame veel lõnga ja keerutame kõik 3 kingsepa jalga niidiga kinni, et vastupidavam oleks.</i></p> <p><i>Proovi nüüd kingsepp kolmele jalale seisma panna. Kas seisab ilusti? Kui tahab ümber kukkuda, siis tuleb kõik kolm jalga ühepikkusteks lõigata.</i></p> <p><i>Ja kingsepp ongi valmis. Mis tähe moodi kingsepp on? Kas meenutab A-tähte?</i></p> <p><i>Õpetaja näitab lastele A-tähte.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - asuvad õpetaja suunamisel ja abistamisel meisterdama. - pakuvad, millise tähe moodi heinakõrs on. - keerutavad kõik kolm jalga lõngaga ümbert kinni. - katsetavad, kuidas kingsepp püsti püsib, vajadusel korrigeerivad. - pakuvad, millise tähe moodi võib olla kingsepp. 	<p><i>ta teil ära arvata, mis tähte heinakõrs meenutab?</i></p> <p><i>Võite abistamiseks vaadata ka tahvlil olevat tähestikku.</i></p> <p><i>Just, mina arvan samuti, et heinakõrs on justkui I-täht.</i></p> <p><i>Vaatame, kui kingsepp valmis saab, kas siis tema ka meile mingisugust tähte meenutab.</i></p> <p><i>*Meisterdamisel jälgida kääride kasutamise ohutust!</i></p> <p><i>*Tagada lastele tegutsemiseks piisavalt ruumi!</i></p>
15 min	<p>Kinnistamine</p> <p><i>Nüüd on aeg mängima asuda.</i></p> <p><i>*Õpetaja näitab alguses koos ühe lapsega ette, kuidas mäng käib.</i></p> <p><i>Leidke nüüd endale sõber. Mängime alguses kordamööda,</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - vaatavad, kuidas kingsepa mäng käib. - võtavad paaridesse ja 	<p><i>Õpitu kinnistamine ja üldistamine</i></p>

	<i>ühe paari kaupa. Kui kõigil mäng selge, saate kõik paarid samal ajal ka mängida.</i>	hakkavad kingsepamängu mängima.	
10 min	<p>Lõpetamine</p> <p>Hakkame nüüd lõpetama. Istume natukeseks veel poolringi, et arutada täna õpitut.</p> <p><i>Kas teile jäi meelde, mis selle mängu nimi on?</i></p> <p><i>Mida selleks mänguks vaja läheb?</i></p> <p><i>Miks seda mängu vanasti mängiti?</i></p> <p><i>Mis tähte meenutab heinakõrs, mis tähte kingsepp?</i></p> <p><i>Mis teile tänase tegevuse juures meeldis, mis ei meeldinud?</i></p> <p><i>Mis teil läks hästi? Mis oleks võinud minna paremini?</i></p> <p><i>Mis te arvate, kas jõuluvanal on rõõmus meel, et me tema jäetud tegevusi nii tublisti teeme?</i></p> <p><i>Olete väga tublid, sest teil on kõik hästi meeles. Viige nüüd enda kingsepad aknalauale ja proovige heinakõrtest enda kingsepa ette oma nimi moodustada.</i></p> <p><i>Kellel kingsepp viidud ja nimed moodustatud, tulevad heina koristama, sest kui ilusti põranda korda teete, lubab õpetaja teil teinekordki heinaga lustida!</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - kogunevad poolringi. - vestlevad koos õpetajaga, räägivad, mis neile meelde jäi ja mis neile meeldis, mis mitte. - moodustavad heintest enda nime. - koristavad tegevuse lõppedes enda järelt. 	<p><i>Tagasiside andmine</i></p> <p><i>Soorituse hindamine.</i></p>

Tekst 4. JÕULUVANA KIRI

TERE JÄLLE, ARMSAD SÕBRAD!

KUULSIN, ET TEIL LÄKS EILE VÄGA HÄSTI – OSKASITE ÕIGESTI RÄÄKIDA, MIS TÄHENDUS OLI VANASTI ÕLGEDEL JÕULUDEAJAL NING ÕPETASITE SEDA KA KOLMELE LAPSELE, KEDA PABERIL NÄGITE. TÄNA OLEN MA TEILE JÄTNUD ÜHE ESIVANEMATE JÕULUTRADITSIOONIDESSE KUULUVA MÄNGU. TEIE ÜLESANDEKS ON LEIDA RÜHMAST ÜLES VIHJE MÄNGU KOHTA JA SIIS KOOS ARUTLEDA, KUIDAS SEE MÄNG VÕIKS KÄIA. PEALE SEDA TUTVUSTAB ÕPETAJA TEILE MÄNGU TÄPSEID REEGLEID JA SAATE KA ISE MÄNGIDA. VÕTKE SIIS KÕIK USINASTI OSA, SEST PÄKAPIKUD JU PIILUVAD! HEAD LUSTIMIST!

- TEIE JÕULUVANA

Tekst 5. KINGSEPAMÄNG

Mängu eesmärk: Laps tunneb mängust rõõmu.

Laps teab esivanemate jõulutraditsiooni kuuluvat mängu.

Mängu juhised: Lapsed seisavad seljad vastamisi, natuke kummargil. Mõlemad hoiavad oma jalgadevahel olevat toigast kätega kinni. Üks mängijatest on „härra“ ja teine „kingsepasell“, „kingsepaselli“ seljataga on heintest valmistatud kolmejalgne „kingsepp“.

Härra: Kas kingsepp on kodus?

Kingsepasell: Kodus

Härra: Kas ta mulle saapaid teeb?

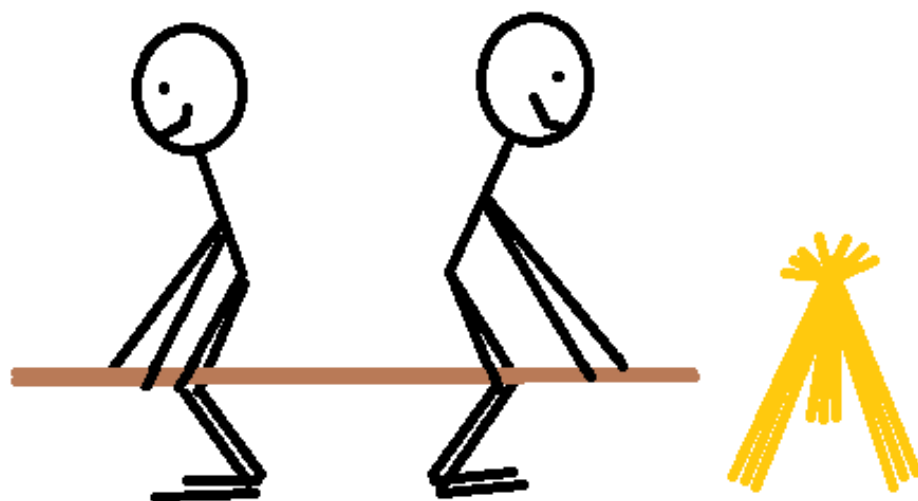
Kingsepasell: Ei tee!

Härra: Siis ma lükkan ta ümber!

Nüüd püüab „härra“ toikaga kingseppa ümber ajada, „kingsepasell“ püüab takistada. Kui „härra“ saab kingsepa ümber lükata, on mäng läbi.

(Mäng on võetud läbitud Rahvapärimuse Kooli koolituselt - „**JÕULUKS VALMIS** ehk lustakad jõukatsumised jõuluaja kombestik, laulumängudes, regilauludes, kombestikumängudes“.)

Joonis 3. Tegevust iseloomustav pilt

Joonis 4. Hommik Viimsi Vabaõhumuuseumi jõulukülas (Jänkude toimetused, 2015)

Joonis 5. Photostream (Eesti rahvapärимuse kool, 2009)

Kasutatud kirjandus

Pilt kingsepast

Eesti Rahvapärimuse kool (2009). *Photostream*. Külastatud aadressil <https://www.flickr.com/photos/parimuskool/>

Pilt kingsepamängust

Jänkude toimetused (2015). *Hommik Viimsi Vabaõhumuuseumi jõulukülas*. Külastatud aadressil <http://jankud.blogspot.com.ee/2015/12/hommik-viimsi-vabaohumuuseumi-joulukulas.html>

Lisa 3. Näidis-tegevuskonspekt „Jõulukroon Krässi jõululugu“

TEGEVUSE TEEMA: Jõulukroon Krässi jõululugu

TEGEVUSE VALDKOND: keel ja kõne, mina ja keskkond, kunst, matemaatika.

LASTE VANUS: 6-7. eluaasta

LASTE ARV: 6 last

KOOSTAJA: Merilin Matson

KUUPÄEV: 14.12.2016

AEG: 30 minutit

ÜLDOSKUSED: tunnetus- ja õpioskused, sotsiaalsed oskused, enesekohased oskused

EESMÄRGID: Lapsel areneb suhtlemise ja jutustamise oskus.

Laps teab mis on jõulukroon ja kräss.

Lapsel areneb kuulamise oskus.

EELDUSED: Laps tahab tegevust kaasa teha. Laps oskab naasklit kasutada.

VAHENDID: Kartulid, kuuseoksad/pihlaka oksad (+ muud käepärased kaunistusvahendid), jõuluvana kiri (Tekst 6), jutuke jõulukroonist ja krässist (Tekst 7), jõuluvana jäetud ülesanne (Tekst 8), pildid jõulukroonist (Joonis 6) ja krässist (Joonis 7).

EELNEVAD TEGEVUSED: Õpetaja kirjutab paberile valmis jõuluvana kirjad + jutukese. Õpetaja paneb valmis vahendid.

Aeg (min)	Tegevuse etapp, õpetaja tegevus	Lapse tegevus	Märkmed
5 min	Sissejuhatus <i>Tere hommikust lapsed!</i> <i>Mis päev täna on? Mis kuu? Mis kuupäev? Mis</i>	- Lapsed tervitavad ja vastavad küsimustele.	<i>Tähelepanu haaramine.</i>

	<p><i>aasta? Kas täna on õues samasugune ilm nagu eile?</i> <i>Milline ilm täna on?</i> <i>Loeme kõik koos nüüd ka enda rühma luuletust.</i> (luuletus vastavalt rühma nimetusele)</p> <p>ME PÄIKESE LAPSED OLEME. MEIL PÄIKSEKIURED PEOS. JA PÄIKSESÄRA NÄOS. ME MÄNGIME JA JOOKSEME. MEIL PÕUES IKKA PÄIKENE.</p> <p><i>Täna lasteaeda tülles, ootas mind taas kiri jõuluvanaalt koos ülesandega. Aga enne, kui uut ülesannet uurima hakkame, öelge mulle, mis te eile ja üleile jõulude kohta teada saite?</i> <i>Hästi, Teil on päris hästi meeles!</i> * Kui midagi olulist jäi lastel rääkimata, siis õpetaja täiendab. <i>Vaatame nüüd, mis ülesande jõuluvana täna meile jätta võis?</i> <i>Ma loen selle teile ette (Tekst 6).</i></p> <p><i>Lapsed, mis meil teha tuleb?</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - loevad koos õpetajaga luuletust. - avaldavad arvamust jõuluvana ülesande kohta. - räägivad eelnevatel päevadel õpitust. - kuulavad jõuluvana jäetud kirja. - vastavad kuuldud jutu alusel. 	<p><i>Informeerimine eesmärgist ja motiveerimine õppima.</i></p> <p><i>Uue materjali edastamine</i></p> <p><i>Õppimise suunamine</i></p>
--	--	--	--

	<p><i>Õige, ma siis loen teile selle jutukese ette (Tekst 7). Mis te arvate, mis on jõulukroon? HÄÄLIME koos selle sõna mitu korda läbi, siis jääb paremini meelde! * Võib taas kasutada sõna silbitamist sammudega.</i></p> <p><i>*Õpetaja näitab lastele jõulukroonist pilti (Joonis 6).</i></p> <p><i>Millest jõulukroone meisterdati?</i></p> <p><i>Kuhu jõulukroon riputati?</i></p> <p><i>Kuidas nimetatakse kõige lihtsamini valmistatavat jõulukrooni?</i></p> <p><i>Milline on kräss? HÄÄLIME-KRÄSS!</i></p> <p><i>*Õpetaja näitab krässist pilti (Joonis 7).</i></p> <p><i>Just nii, kuulasite hoolega. Aga jõuluvanal on meile ülesanne. Ma loen selle ette (Tekst 8).</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - kuulavad jutukest. - häälivad ja püüavad oma sõnadega seletada, mis on jõulukroon, millest neid meisterdati, kuhu riputati. - räägivad krässist. - kuulavad ülesannet ja lisavad omapoolseid kommentaare. 	<p>*VÕIMALUSEL NÄIDATA REAALSET JÕULUKROONI JA KRÄSSI!</p>
20 min	<p>Põhiosa</p> <p><i>Jõuluvana soovis, et me igäiks endale sõbraks krässi meisterdaksime. Selleks lähme istume laudade taha. Meil ei ole küll rukkikõrsi, aga see-eest on meil kuuseoksad ja pihlaka oksad ning</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - suunduvad laudade taha istuma ja kuulavad õpetaja juhiseid. 	

	<p><i>suled.</i></p> <p><i>Mille järgi te kuuseoksad ära tunnete? Mille järgi pihlaka oksad?</i></p> <p><i>Võtke igaüks üks kartul. Siin laua peal hunnikus on kuuseoksad, pihlaka oksad ja suled, neid võite kartulite sisse nii palju torgata kui soovite.</i></p> <p><i>Samal ajal kui te enda krässi meisterdate, mõelge välja üks jutuke enda krässist. Mõelge, mis on sinu krässi nimi, milline on sinu krässi välimus, millised on tema hobid, kus sinu kräss tahaks elada, kus ta tahaks käia, millised on sinu krässi lemmikud mängud, millised on sinu krässi jõulusoovid jne. Kui kõigil kräss valmis, siis saab iga laps enda krässist rääkida jõululoo. Jõululugu enda krässist on jõuluvana soov. Ta saatis päkapikud teie lugusid kuulama ja nemad räägivad teie lood jõuluvanale edasi. Nii et mõtleme hoolega vahvaid lugusid enda krässist.</i></p> <p><i>Mis te ise arvate, mis te veel enda krässist võiksite rääkida?</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - räägivad, mille järgi oksad ära tunnevad. - võtavad kartuli ja muud vahendid ning hakkavad krässi meisterdama. - mõtlevad meisterdamise ajal enda krässi peale ja mõtlevad temast jõululoo. - pakuvad ise variante, mida nad võiks veel enda krässi kohta rääkida. 	<p><i>Õpitu omandamist kinnitava soorituse esilekutsumine</i></p> <p><i>*Suunata oksti eristamiseks nuusutama.</i></p> <p><i>*Õpetaja: Kui kuuseoksa/pihlaka oksa on raske läbi kartuli torgata, võtke appi see pisike naaskel, aga ärge kartuli sisse väga suurt auku tehke, muidu ei püsi oks kartuli sees kinni.</i></p>
--	--	---	---

	<p><i>Ja vahvad krässid ongi valmis saanud. Te olete väga töökad lapsed, jõuluvana on teiega kindlasti rahul.</i></p> <p><i>Loodan, et teil on enda krässist ka lugu valmis mõeldud.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - näitavad enda krässe üksteisele ja võrdlevad – kellel rohkem/vähem oksa, sulgi jne. 	
	<p>Kinnistamine</p> <p><i>Paneme nüüd toolid poolkaarde, et me saaksime mugavalt istuda ja lugusid kuulata.</i></p> <p><i>Nüüd mõtleme kõik, et oleme suures teatris ja seal peame kuulama viisakalt, mida meile näidatakse. Seega, kuulame hoolega ja vaikselt, mida sõber räägib.</i></p> <p><i>Alustame!</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - asetavad toolid paika ning kuulavad õpetajat. - räägivad ühekaupa loo enda jõulukrässist ja vastavad enda jõulukrassi kohta küsimustele. 	<p>*Õpetaja kutsub lapsed ühekaupa teiste ette koos enda meisterdatud krässiga ja palub krässist jõululoo jutustada.</p> <p>Õpetaja suunab loo lõppedes teisi lapsi küsimusi esitama.</p> <p>*Kui mõnel lapsel pole veel lugu valmis mõeldud, annab õpetaja talle veel aega ja küsib tema lugu viimaste seas.</p> <p>*Et lugude esitamine oleks lastele julgem ja mugavam, võib neil lasta lugu jutustada sirmi, kapi vms tagant, et tekiks nukuteatri tunne. Nii ei ole last ennast näha ja tal on julgem rääkida. Samuti</p>

	<p><i>Teil olid kõigil väga erinevad ja ilusad lood, olen teie üle väga uhke!</i></p>		<p>võib lasta lastel ühises hubades ringis istuda ja nii üksteist kuulata – olenevalt konkreetsete laste eripäradest.</p> <p>*Et matemaatikat sisse tuua, võib õpetaja küsida lapselt mitu kuuseoksa, pihlakaoksa, sulge on tema krässil.</p>
5 min	<p>Lõpetamine</p> <p><i>Räägime veel korra läbi. Mis teile tänasest tegevusest meelde jäi?</i></p> <p><i>Mis on jõulukroon?</i></p> <p><i>Mis on kräss?</i></p> <p><i>Kuidas teile see tegevus meeldis? Põhjenda!</i></p> <p><i>Mis meeldis kõige rohkem? Põhjenda!</i></p> <p><i>Mis meeldis kõige vähem? Põhjenda!</i></p> <p><i>Mida oleksite soovinud veel teha?</i></p> <p><i>Kas oli raske erinevaid asju kartuli sisse torgata?</i></p> <p><i>Mida oli kõige raskem/kergem torgata? Miks?</i></p> <p><i>Kuidas teile meeldis enda krässist loo väljamõtlemine?</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - räägivad, mis neile tänasest tegevusest meelde jäi. - avaldavad arvamust tegevuse kohta. 	<p><i>Õpitu kinnistamine ja üldistamine.</i></p> <p><i>Tagasiside andmine.</i></p>

	<p><i>Kuidas teile meeldis lugu teistele esitada?</i> <i>Kelle lugu meeldis kõige rohkem? Miks?</i> <i>Suur aitäh Teile, lapsed!</i></p> <p><i>Nüüd lähme riputame krässid rühma kaunistuseks ja kui teil tuleb tuju panna oma krässid omavahel vestlema, võite need taas alla võtta.</i> <i>Ja teate lapsed, vanasti usuti, et krässide riputamine toidulaua kohale kaitseb kurja eest. Niiet lapsed, võime teie krässid ka toidulaudade kohale riputada.</i></p>	<p>- Lapsed otsivad oma krässile rühma riputamiseks sobiva koha.</p>	<p><i>Soorituse hindamine</i></p>
--	---	--	-----------------------------------

Tekst 6. KIRI JÕULUVANALT

ARMSAD SÕBRAD! JÄLLE TEIE SÕBER JÕULUVANA SIIN. NÜÜD TE JUBA TEATE ÕLGEDE TÄHENDUST JÕULUDE AJAL JA OSKATE MÄNGIDA JÕULUMÄNGU, MILLE NIMEKS KINGSEPAMÄNG. TÄNA KUULETE, MIS ASJAD ON JÕULUKROONID JA JÕULUKRÄSSID. ÕPETAJA LOEB TEILE JUTUKESE, TEIE JÄTKE ILUSTI MEELDE NING PÄRAST OOTAVAD TEID EES KA VÄIKESED ÜLESANDED. JÕUDU TÖÖLE! ÄRGE UNUSTAGE, ET PÄKAPIKUD PIILUVAD!

- TEIE JÕULUVANA

Tekst 7. JUTUKE JÕULUKROONIST JA KRÄSSIST

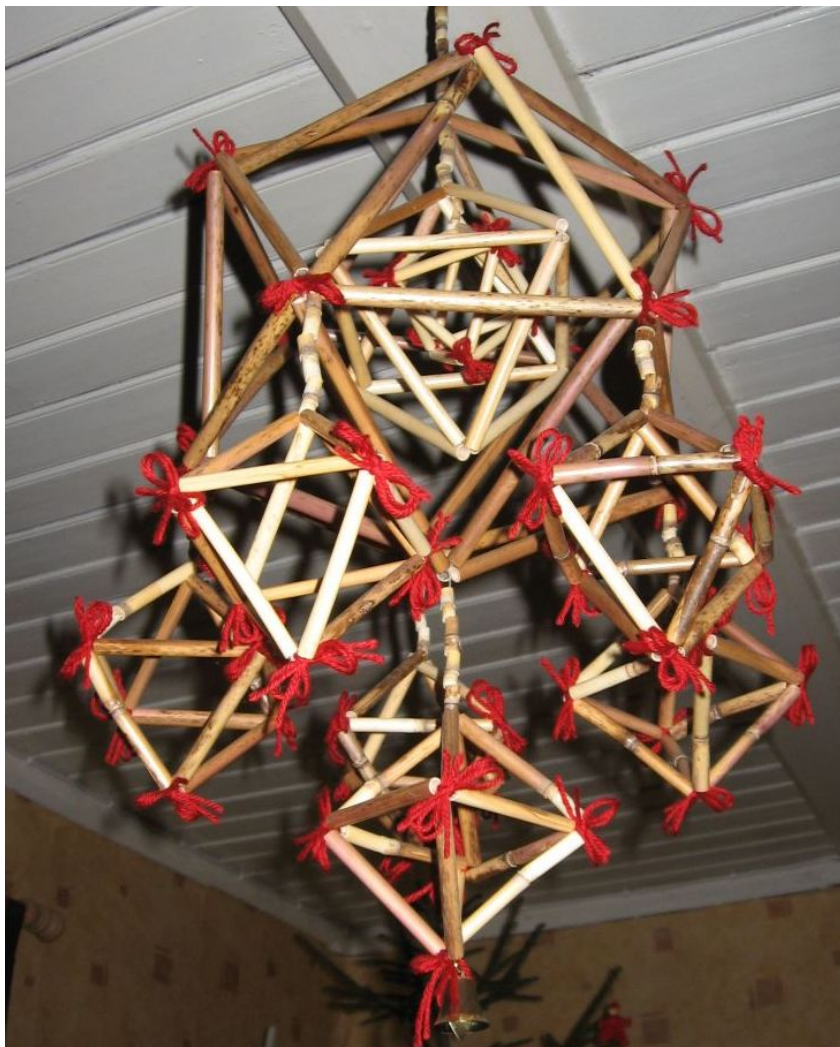
Vanal ajal toodi koos õlgedega tuppa ka viljavaim, milleks oli pereema valmistatud laeche – jõulu- või näarikroon (Haavik, 1996). Jõulukroonid valmistati pilliroost või õlgedest ja kaunistati paberi- või riideribadega, munakoortega, suletuttidega. Kroon riputati toidulaua kohale ning see pidi kaitsma kõige kurja eest, eriti neil öödel, kui surnute hinged rändasid. Eestis oli jõulukroone kolme tüüpi. Neist kohalikuks eritüübiks ja kõige lihtsamini valmistatavaks peetakse *krässi*. *Kräss* on kartulisse ümberringi kiirtetaoliselt torgatud rukkikõrtest kaunistus. (Õunapuu, 2001).

Tekst 8. JÕULUVANA JÄETUD ÜLESANNE

KALLID SÕBRAD! NÜÜD TE KUULSITE, MIS ON JÕULUKROON JA MILLINE ON KRÄSS. KUNA MINUL EI OLNUD TEILE TALVEL RUKKIKÕRSI TUUA, SIIS TÕIN MA TEILE HOOPIS KUUSEOKSAD JA KARTULID. TEIE ÜLESANNE ON NENDEST MEISTERDADA KRÄSS. AGA KUULAKE HOOLEGA ÕPETAJAT, TEMA ÜTLEB, KUIDAS TÄPSELT TEHA TULEB. LAPSED, KUI TEIL TEKIB MÕNI IDEE, MIDA TAHAKSITE ENDA KRÄSSI KÜLGE VEEL LISADA, SIIS ANDKE SELLEST ÕPETAJALE TEADA, EHK TAL ON NEID ASJU JA SAATE ENDA KRÄSSILE LISADA. OLGE TUBLID!

-TEIE JÕULUVANA

Joonis 6. Jõulukroon (Eesti rahvakunst käelises tegevuses koolieelses eas, *s.a.*)

Joonis 7. Jõulukräss (Lastega.ee, s.a.)

Kasutatud kirjandus

Pilt jõulukroonist

Eesti rahvakunst käelises tegevuses koolieelses eas (s.a.). *Jõulukroon*. Külastatud aadressil

https://www.tlu.ee/opmat/tp/eesti_rahvakunst/julukroon.html

Pilt jõulukrässist

Lastega.ee (s.a.) *Jõulukräss*. Külastatud aadressil <https://lastega.ee/index.php/et/component/k2/item/1399-joulukrass/1399-joulukrass>

Lisa 4. Näidis-tegevuskonspekt „Igal jõulumärgil sama tunnusega sõber“

TEGEVUSE TEEMA: Igal jõulumärgil sama tunnusega sõber

TEGEVUSE VALDKOND: keel ja kõne, mina ja keskkond.

LASTE VANUS: 6-7. eluaasta

LASTE ARV: 6 last

KOOSTAJA: Merilin Matson

KUUPÄEV: 15.12.2016

AEG: 25 minutit

ÜLDOSKUSED: mänguuskused, tunnetus- ja õpioskused, sotsiaalsed oskused.

EESMÄRGID: Laps oskab välja tuua võrdluse aluseks oleva tunnuse.

Laps moodustab kujundlikke võrdluseid.

Laps rakendab mängus oma teadmisi.

EELDUSED: Laps soovib tegevusest osa võtta.

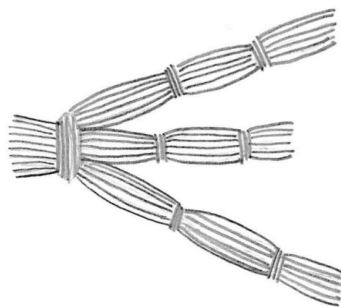
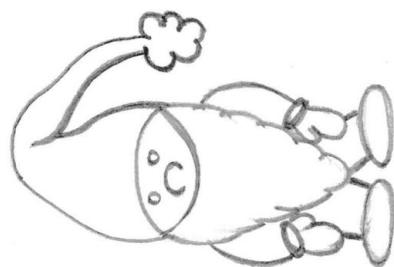
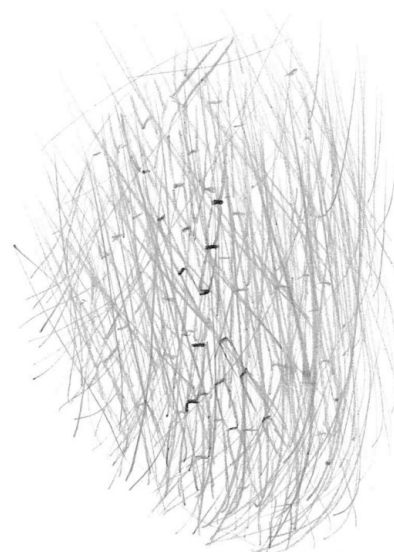
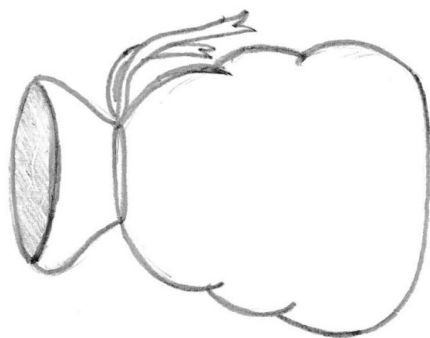
VAHENDID: Erinevad jõuluteemalised pildid, kus lisaks tavapärastele jõuluteemalistele piltidele on ka pildid eelnevalt õpitud uutest mõistetest (kingsepp, kräss, jõlukroon, õled, vili), kui lasta lastel pilte värvida, siis ka värvilised pliiatsid, jõuluvana kiri (Tekst 1).

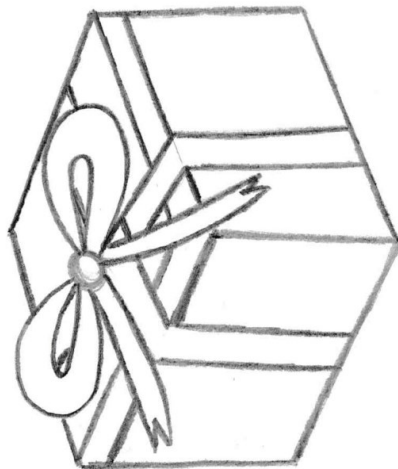
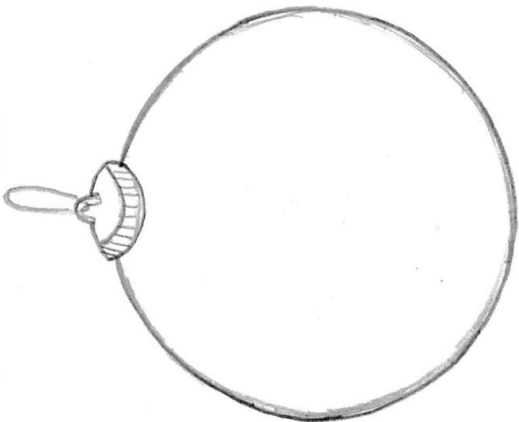
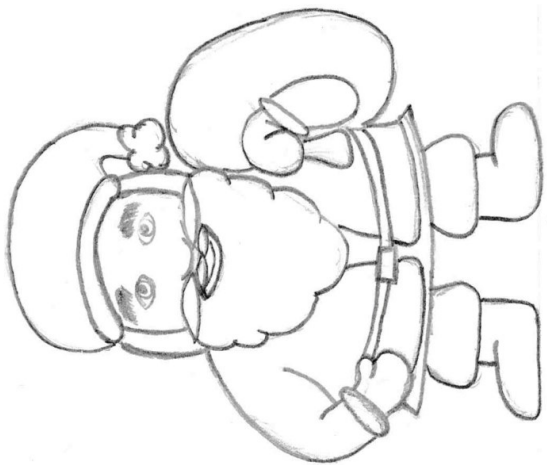
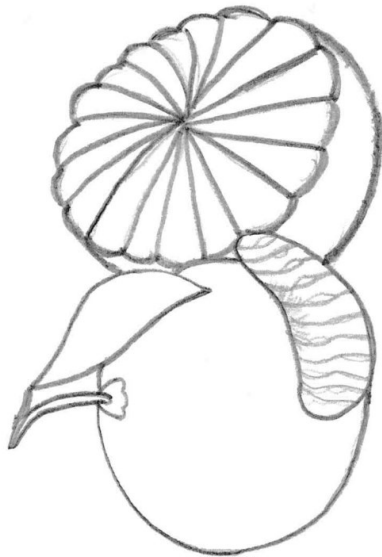
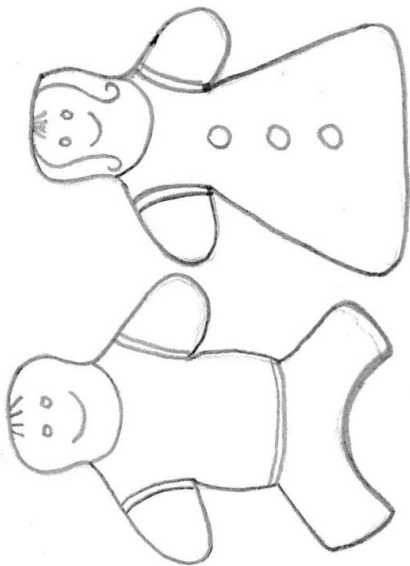
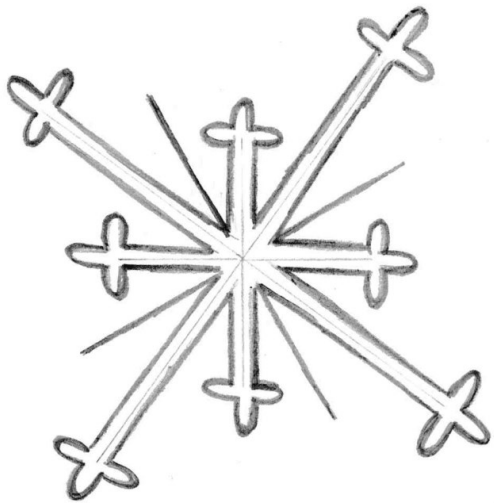
EELNEVAD TEGEVUSED: Õpetaja lõikab välja värvilised pildikaardid (Pildid 2) ja liimib need värvilisele alusapile või värvilisele aluspaberile ning kiletab. Teine võimalus on lasta lastel pildid (Pildid 1) värvida ja alles siis kleepida ning kiletada, õpetaja kirjutab valmis jõuluvana kirja.

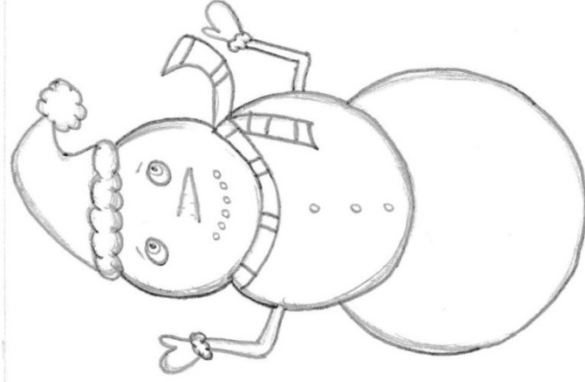
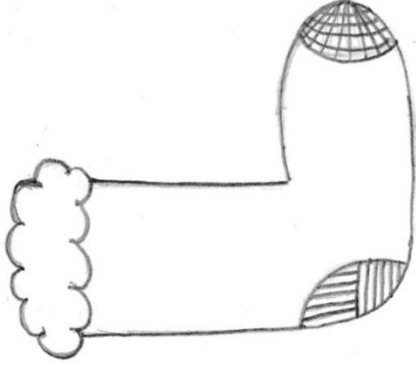
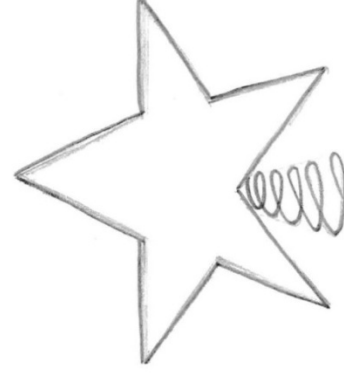
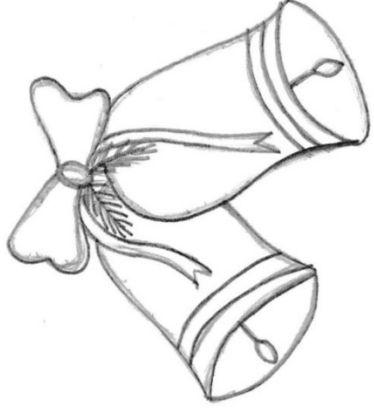
Aeg	Tegevuse etapp, õpetaja tegevus	Lapse tegevus	Märkmed
5 min	<p>Sissejuhatus</p> <p><i>Tere hommikust lapsed!</i></p> <p><i>Mis päev täna on? Mis kuu? Mis kuupäev? Mis aasta?</i></p> <p><i>Loeme kõik koos nüüd ka enda rühma luuletust.</i></p> <p>(luuletus vastavalt rühma nimetusele)</p> <p>ME PÄIKESE LAPPED OLEME.</p> <p>MEIL PÄIKSEKIRED PEOS.</p> <p>JA PÄIKSESÄRA NÄOS.</p> <p>ME MÄNGIME JA JOOKSEME.</p> <p>MEIL PÕUES IKKA PÄIKENE.</p> <p><i>Lapsed, mis te arvate, kas ka täna on meil jõuluvanaalt kiri? Ja, teil on õigus. Jõuluvana oli taas mulle kirja jätnud. Loen teile ette (Tekst 1).</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Lapsed vestlevad koos õpetajaga. - loevad koos õpetajaga luuletust. - kuulavad jõuluvana jäetud kirja sisu. 	<p><i>Sissejuhatus on tähelepanu haaramiseks</i></p> <p><i>Informeerimine eesmärgist ja motiveerimine õppima,</i></p>
10 min	<p>Põhiosa</p> <p>Vestlus jõuluvana kirja sisu teemal:</p> <p><i>Lapsed, mis jõuluvana meil teha palub?</i></p> <p><i>Mis on võrdlus? Ühiste tunnuste leidmine.</i></p> <p><i>Mis on tunnus? Tunnus on märk, mis aitab meil midagi ära tunda. Näiteks kui on jõuluvana pilt, siis saab öelda: „Tema mantel on punane nagu maasikas“ –</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - arutlevad koos õpetajaga jõuluvana kirjutatud kirja sisu üle. 	<p><i>Uue materjali edastamine</i></p> <p><i>Õppimise suunamine</i></p>

	<p><i>seejärel teised lapsed arvavad, kellest/millest jutt ja õigesti arvanud laps saab kaarti endale.</i></p> <p><i>Meie ülesanne ongi nüüd sarnaseid võrdlusi leida. Kui võrdlust öelda ei oska, pane pildikaart pildikaardi paki kõige alla ja siis on järgmise lapse kord. Kui teised on ära arvanud, millest jutt, saab võrdluse esitaja kaarti endale. Kõige enam kaarte kogunud mängija on võitja, kuna tema on olnud kõige osavam võrdluste esitaja.</i></p> <p><i>Proovime, kas me oskame seda mängu mängida. Teeme siia väikese sõbraliku ringi ja paneme pildid ringi keskele, siis on kõigil hea pilte võtta.</i></p> <p><i>Alustame!</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - kuulavad mängureegleid - küsivad täpsustavaid küsimusi - alustavad mängimist. 	<p><i>Eelnevalt õpitu kordamine ja aktualiseerimine pildikaardide abil.</i></p> <p><i>Õpitu omandamist kinnitava soorituse esilekutsumine</i></p>
7 min	<p>Kinnistamine</p> <p><i>Mis te arvate, kui proovime nüüd seda mängu ka teistmoodi mängida?</i></p> <p><i>See on üsna sarnane eelmisele kuid natuke kergem, sest enam ei pea võrdluslauset moodustama. Proovime nüüd nii, et laps, kes võtab pildikaardi, püüab kaardil olevat pilti teistele seletada ja teised proovivad ära arvata, mida seletatakse. Nüüd on nii, et kes ära arvab, saab kaarti endale.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - soovivad ka teistmoodi mängu mängida. - kuulavad mängujuhiseid. - vajadusel küsivad täpsustavaid küsimusi. 	<p><i>Õpitu kinnistamine ja üldistamine</i></p>

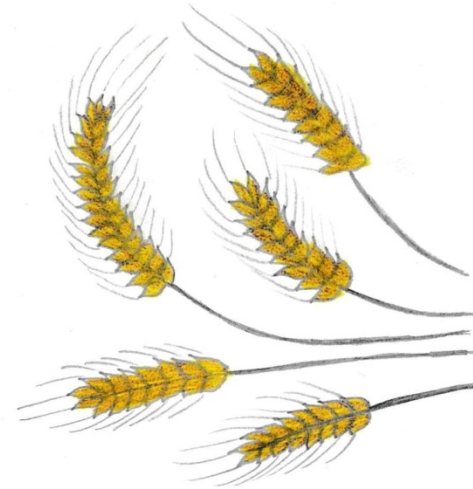
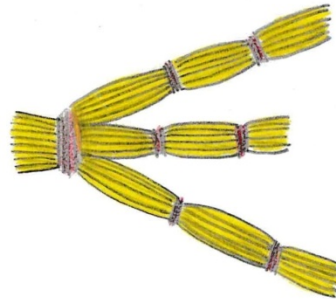
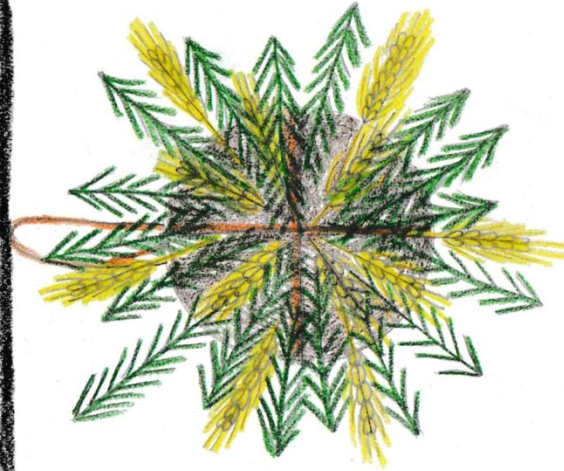
Pildid 1. PILDIKAARDID (Värvimata)

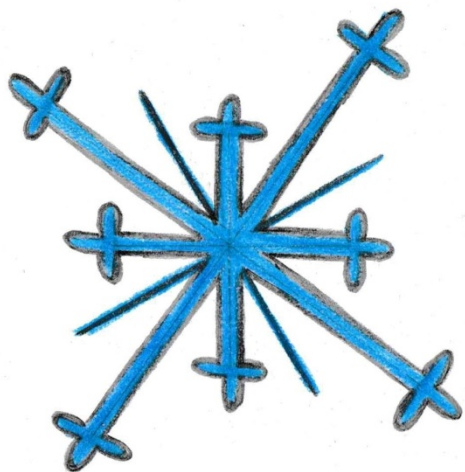
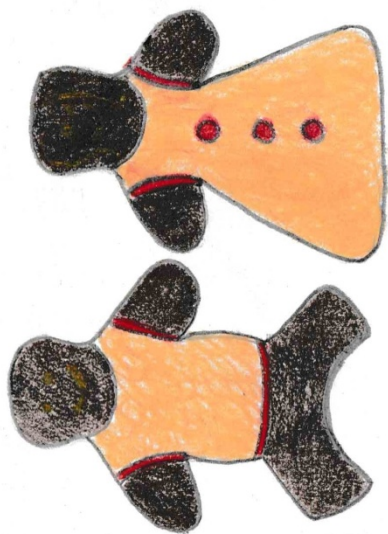

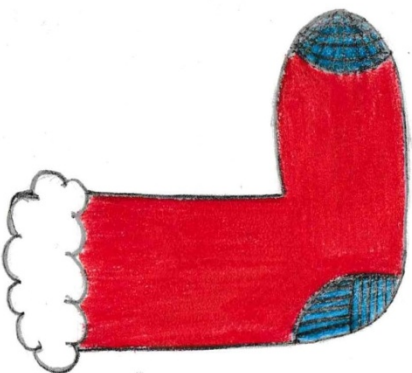
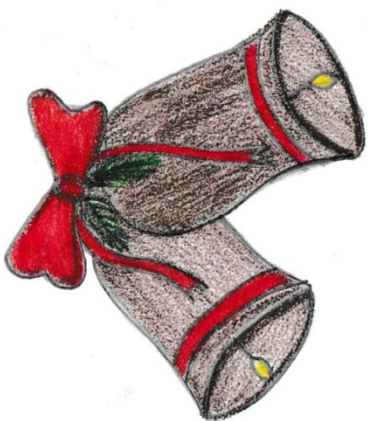

Pildid 2. PILDIKAARDID (Värvitud)

Lisa 5. Küsimustik ekspertidele

Lugupeetavad pedagogid/logopeedid

Tere!

Olen Tartu Ülikooli koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekaval õppiv tudeng. Kirjutan bakalaureusetööd, mille eesmärgiks on töötada välja kõnearendust toetavad näidis- tegevuskonspektid koolieelse lasteasutuse õpetajatele jõulude käsitlemiseks tasandusrühmas. Selleks palun Teie ekspert-hinnangut näidis-tegevuskonspektidele, vastates näidis- tegevuskonspektide alusel järgnevatele küsimustele.

*Näidis-tegevuskonspekte on neli ja igaühe kohta on eraldi küsimused.

Ette tänades
Merilin Matson

E-posti address *

Palun kirjutage siia oma vanus.

Palun kirjutage siia oma haridus.

Palun kirjutage siia oma ametinimetus.

Palun kirjutage siia oma tööstaaž.

1. Missuguseid kõnearendustegevusi eelistavad lapsed, jõulutradsioonide käsitlemisel, Teie kogemuste põhjal? Põhjendage.

2. Kuidas aitavad kõne arendusele kaasa näidis-tegevuskonspektides kasutatavad jõuluvana kirjad, jõuluvana jäetud jutukesed – ja ülesanded?

3. Kuivõrd aitab kõne arendamisele kaasa näidis-tegevuskonspektides kasutatav uute sõnade häälimine? Palun põhjendage.

Näidis-tegevuskonspekt 1 „Õled esivanemate jõulutraditsioonides“

Järgnevad küsimused on ainult nimetatud konspekti kohta.

1. Kas antud näidis-tegevuskonspekt esivanemate jõulutraditsioonide käsitlemisel kõnearendust vajavatele lastele on sobiv? Miks? Palun põhjendage.

2. Missuguseid muudatusi soovitate näidis-tegevuskonspekti parendamiseks, et see oleks tasandusrühma lastele veelgi sobivam?

3. Miks just sellised muudatused? Võimalusel põhjendage teoreetiliste lähtepunktidega.

4. Mil määral on tegevuses kasutatav abistav pilt (Lisa 4.) kõnearendust vajavatele lastele sobiv? Kas ning kuidas see aitab kaasa kõnearendusele?

5. Kas näidis-tegevuskonspekti arutleva osa maht on sobiv? Palun põhjendage.

6. Kas näidis-tegevuskonspektis olevad tegevused aitavad kaasa lapse jutustamisoskuse arendamisele? Palun põhjendage.

7. Milliste praktiliste tegevustega soovitate näidis-tegevuskonspekti mitmekesistada?

8. Kuivõrd on näidis-tegevuskonspekt kooskõlas riikliku õppekavaga? Palun põhjendage.

9. Kuivõrd on koostatud näidis-tegevuskonspekt õpetajatele jõuluteema käsitlemisel abiks? Palun põhjendage.

10. Kas antud näidis-tegevuskonspektides oli piisavalt mängu? Palun põhjendage.

11. Palun siia kirja panna veel tekkinud mõtteid, ideid, soovitusi konspekti parendamiseks.

Näidis-tegevuskonspekt 2 „Kingsepamäng esivanemate jõulutradsioonides.“

Järgnevad küsimused on ainult nimetatud konspekti kohta.

1. Kas antud näidis-tegevuskonspekt esivanemate jõulutradsioonide käsitlemisel kõnearendust vajavatele lastele on sobiv? Miks? Palun põhjendage.

2. Missugused võiksid olla muudatused näidis-tegevuskonspekti parendamiseks?

3. Miks just sellised muudatused? Võimalusel põhjendage teoreetiliste lähtepunktidega.

4. Mil määral aitab näidis-tegevuskonspekt kaasa lapse jutustamisoskuse arendamisele? Palun põhjendage.

5. Kuidas aitavad näidis-tegevuskonspektis olevad pildid (Lisa 2 ja Lisa 4) kaasa lapse kõne arendamisele? Kuidas neid paremini rakendada?

6. Mil määral toetab kõne arendamist näidis-tegevuskonspektis rakendatav käeline tegevus (kingsepa meisterdamine)?

7. Kuidas aitab kirjutamise mitmekesistamisele kaasa näidis-tegevuskonspekti lõpetavas osas kasutatav nime moodustamine heinakõrtest? Palun põhjendage.

8. Kuivõrd on näidis-tegevuskonspekt kooskõlas riikliku õppekavaga? Palun põhjendage.

9. Kuivõrd on koostatud näidis-tegevuskonspekt õpetajatele jõuluteema käsitlemisel abiks? Palun põhjendage.

10. Palun siia kirja panna veel tekkinud mõtteid, ideid, soovitusi konspekti parendamiseks.

Näidis-tegevuskonspekt 3 „Jõulukroon Krässi jõululugu“

Järgnevad küsimused on ainult nimetatud konspekti kohta.

1. Kas antud näidis-tegevuskonspekt esivanemate jõulutraditsioonide käsitlemisel kõnearendust vajavatele lastele on sobiv? Miks? Palun põhjendage.

2. Missugused võiksid olla muudatused näidis-tegevuskonspekti parendamiseks?

3. Miks just sellised muudatused? Võimalusel põhjendage teoreetiliste lähtepunktidega.

4. Kuidas aitab lapse kõne arendamisele kaasa Krässist loo väljamõtlemine ning selle esitamine? Palun põhjendage.

5. Mil määral aitab näidis-tegevuskonspekt kaasa kuulamisoskuse arendamisele? Palun põhjendage.

6. Kuivõrd on näidis-tegevuskonspekt kooskõlas riikliku õppekavaga? Palun põhjendage.

7. Kuivõrd on koostatud näidis-tegevuskonspekt õpetajatele jõuluteema käsitlemisel abiks? Palun põhjendage.

8. Palun siia kirja panna veel tekkinud mõtteid, ideid, soovitusi konspekti parendamiseks.

Näidis-tegevuskonspekt 4 „Igal jõulumärgil sama tunnusega sõber“

Järgnevad küsimused on ainult nimetatud konspekti kohta.

1. Kas antud näidis-tegevuskonspekt esivanemate jõulutradsioonide käsitlemisel kõnearendust vajavatele lastele on sobiv? Miks? Palun põhjendage.

2. Missugused võiksid olla muudatused näidis-tegevuskonspekti parendamiseks?

3. Miks just sellised muudatused? Võimalusel põhjendage teoreetiliste lähtepunktidega.

4. Mil määral aitab näidis-tegevuskonspekt juhtida laste tähelepanu kujundlikele väljenditele? Palun põhjendage.

5. Kuivõrd on näidis-tegevuskonspekt kooskõlas riikliku õppekavaga? Palun põhjendage.

6. Kuivõrd on koostatud näidis-tegevuskonspekt õpetajatele jõuluteema käsitlemisel abiks? Palun põhjendage.

7. Palun siia kirja panna veel tekkinud mõtteid, ideid, soovitusi konspekti parendamiseks.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Merilin Matson
(sünnikuupäev: 26.03.1994)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Näidis-
tegevuskonspektid koolieelse lasteasutuse õpetajatele jõulude käsitlemiseks
tasandusrühmas“, mille juhendajad on Marianne Olbrei ja Age Salo,
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 21.05.2018